

Επιμέλεια:

Ιωάννης Κ. Καράκωστας

Ομ. Καθηγητής Νομικής Αθηνών, Δικηγόρος

ΑΓΩΓΕΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

Ερμηνεία - Υποδείγματα

Κ. Γεράκη
Δικηγόρος, ΔΜΣ

Κ. Σαϊτάκης
Δικηγόρος, ΔΝ

Αθ. Κόντης
Δικηγόρος, ΔΝ

Θ. Τσιβόλας
Δικηγόρος, ΔΝ

- Διαθήκες
- Αγωγή περί κλήρου
- Αγωγή διανομής κοινού κλήρου
- Νόμιμη μοίρα
- Αγωγή ακύρωσης πλασματικής αποδοχής κληρονομίας
- Αιτήσεις εκουσίας δικαιοδοσίας

ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΑΓΩΓΕΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

Ερμηνεία - Υποδείγματα

ΑΓΩΓΕΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

Επιμέλεια: Ιωάννης Καράκωστας

ISBN 978-960-562-525-2

Σύμφωνα με το Ν. 2121/93 για την Πνευματική Ιδιοκτησία απαγορεύεται η αναδημοσίευση και γενικά η αναπαραγωγή του παρόντος έργου, η αποθήκευσή του σε βάση δεδομένων, η αναμετάδοσή του σε ηλεκτρονική ή οποιαδήποτε άλλη μορφή και η φωτοανατύπωσή του με οποιονδήποτε τρόπο, χωρίς γραπτή άδεια του εκδότη.

ΔΗΛΩΣΗ ΕΚΔΟΤΙΚΟΥ ΟΙΚΟΥ

Το περιεχόμενο του παρόντος έργου έχει τύχει επιμελούς και αναλυτικής επισημονικής επεξεργασίας. Ο εκδοτικός οίκος και οι συντάκτες δεν παρέχουν διά του παρόντος νομικές συμβουλές ή παρεμφερείς συμβουλευτικές υπηρεσίες, ουδεμία δε ευθύνη φέρουν για τυχόν ζημία τρίτου λόγω ενέργειας ή παράλειψης που βασίστηκε εν όλω ή εν μέρει στο περιεχόμενο του παρόντος έργου.

Art Director:	Γιάννης Μαμαλούκος
Υπεύθυνος Παραγωγής:	Ανδρέας Μενούνος
Φωτοστοιχειοθεσία:	Χρύσα Ζαργιαννάκη
Παραγωγή:	NB Production AM070316M23

NOMIKH BIBLIOTHEKH

Μαυρομικάλη 23, 106 80 Αθήνα

Τηλ.: 210 3678 800 • Fax: 210 3678 819

<http://www.nb.org> • e-mail: info@nb.org

Αθήνα: Μαυρομικάλη 2, 106 79 • Τηλ.: 210 3607 521

Πειραιάς: Φίλωνος 107-109, 185 36 • Τηλ: 210 4184 212

Πάτρα: Κανάρη 15, 262 22 • Τηλ.: 2610 361 600

Θεσ/νίκη: Φράγκων 1, 546 26 • Τηλ.: 2310 532 134

member of Europe's 500
dynamic entrepreneurs

Committed to excellence

© 2016, ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΑΕΒΕ

Επιμέλεια:

Ιωάννης Κ. Καράκωστας

Ομ. Καθηγητής Νομικής Αθηνών, Δικηγόρος

ΑΓΩΓΕΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

Ερμηνεία - Υποδείγματα

Κατερίνα Γεράκη

Δικηγόρος, ΔΜΣ

Κίμων Σαϊτάκης

Δικηγόρος, ΔΝ

Αθανάσιος Κόντης

Δικηγόρος, ΔΝ

Θεοδόσιος Τσιβόλας

Δικηγόρος, ΔΝ

- Διαθήκες ■ Αγωγή περί κλήρου
- Αγωγή διανομής κοινού κλήρου ■ Νόμιμη μοίρα
- Αγωγή ακύρωσης πλασματικής αποδοχής κληρονομίας
- Αιτήσεις εκουσίας δικαιοδοσίας

ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Actions in the Law of Succession

Edited by: **John Karakostas**

Prof. Emeritus at the Law School of Athens, Attorney-at-law

This edition includes actions lodged in the framework of the application of the law of succession, and it discusses substantive and procedural issues raised therein, offering templates at the end of each section. It is divided by topic into six sections: a) wills, b) action regarding a hereditary share, c) action for the sharing-out of an estate, d) reserved shares, e) action for the annulment of a fictitious acceptance of the succession due to error, and f) an appendix of case law and templates for claims in non-contentious proceedings.

ISBN 978-960-562-525-2

COPYRIGHT

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, without the prior permission of NOMIKI BIBLIOTHIKI S.A., or as expressly permitted by law or under the terms agreed with the appropriate reprographic rights organisation. Enquiries concerning reproduction which may not be covered by the above should be addressed to NOMIKI BIBLIOTHIKI S.A. at the address below.

DISCLAIMER

The content of this work is intended for information purposes only and should not be treated as legal advice. The publication is necessarily of a general nature; NOMIKI BIBLIOTHIKI S.A. makes no claim as to the comprehensiveness or accuracy of the information provided; Information is not offered for the purpose of providing individualized legal advice. Professional advice should therefore be sought before any action is undertaken based on this publication. Use of this work does not create an attorney-client or any other relationship between the user and NOMIKI BIBLIOTHIKI S.A. or the legal professionals contributing to this publication.

NOMIKI BIBLIOTHIKI

23, Mavromichali Str., 106 80 Athens Greece
Tel.: +30 210 3678 800 • Fax: +30 210 3678 819
<http://www.nb.org> • e-mail: info@nb.org

© 2016, NOMIKI BIBLIOTHIKI S.A.

Επιμέλεια έργου:

Ιωάννης Κ. Καράκωστας, *Ομ. Καθηγητής Νομικής Αθηνών, Δικηγόρος*

Συνεργάτες έργου καθ' ύλην:

Κατερίνα Γεράκη, *Δικηγόρος, ΔΜΣ*

Νόμιμη μοίρα [4],

Παράρτημα νομολογίας και αιτήσεων εκουσίας δικαιοδοσίας [6]

Αθανάσιος Κόντης, *Δικηγόρος, ΔΝ*

Αγωγή περί κλήρου [2]

Κίμων Σαϊτάκης, *Δικηγόρος, ΔΝ*

Αγωγή διανομής κοινού κλήρου [3],

Αγωγή ακύρωσης πλασματικής αποδοχής κληρονομίας λόγω πλάνης [5]

Θεοδόσιος Τσιβόλας, *Δικηγόρος, ΔΝ*

Διαθήκες [1]

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Το Κληρονομικό Δίκαιο περιέχει τις πλέον περίπλοκες και δυσερμηνεύτες διατάξεις, οι οποίες δυσχεραίνουν το έργο του νομικού της πράξης, δικηγόρου ή δικαστή, που επιθυμεί μια ολοκληρωμένη, ιδίως δε άμεση και ταχεία αντιμετώπιση των ζητημάτων που αναφύονται κατά την ενασχόλησή του με κληρονομικής φύσεως υποθέσεις.

Επιδίωξη του ανά χείρας έργου, που προστίθεται στην πλέον έγκυρη σειρά των «Αγωγών του Αστικού Δικαίου», είναι να καλύψει αυτή την ανάγκη, προσφέροντας στον αναγνώστη μια εύχρηστη και ταυτόχρονα πλήρη και εμπεριστατωμένη παρουσίαση των σπουδαιότερων αγωγών του κληρονομικού δικαίου.

Για το λόγο αυτό, το βιβλίο αυτό, όπως και τα λοιπά έργα της Σειράς, αφίσταται της δομής που ακολουθείται από τα εγχειρίδια του κληρονομικού δικαίου ή των έργων της συστηματικής κατ' άρθρο ερμηνείας των διατάξεων του Αστικού Κώδικα. Στόχος του έργου είναι να παρέχει πρακτικές κατευθύνσεις, τόσο στον ενάγοντα κατά τη σύνταξη της αγωγής και στον εν γένει χειρισμό της υπόθεσης, όσο και στον εναγόμενο κατά την προετοιμασία της άμυνάς του. Ως γνωστό το κληρονομικό δίκαιο περιλαμβάνει πλήθος ρυθμίσεων, οι οποίες προβλέπουν αγωγές, αιτήσεις ή ένδικα βοηθήματα, πολλά όμως από τα οποία δεν απαντώνται συχνά στην πράξη. Για το λόγο αυτό, βασικό κριτήριο της οργάνωσης και ανάπτυξης της ύλης του ανά χείρας έργου, είναι αφενός μεν η σπουδαιότητα των εξεταζόμενων αγωγών στο όλο σύστημα του κληρονομικού δικαίου, αφετέρου δε η συχνότητα χρησιμοποίησής τους στην καθημερινή δικηγορία.

Ειδικότερα, η ύλη του έργου διαιρείται σε 6 ενότητες –κεφάλαια: 1) στην πρώτη ενότητα αναπτύσσονται όλα τα ζητήματα που αφορούν στη νομική αντιμετώπιση των διαθηκών, ιδίως δε οι αγωγές προσβολής τους, λόγω ακυρότητας ή ακυρωσίας, 2) στη δεύτερη ενότητα, που είναι και η μεγαλύτερη σε έκταση, αναλύεται διεξοδικώς το κατεξοχήν ένδικο βοήθημα του κληρονομικού δικαίου, η αγωγή περί κλήρου. Εκτός από την αγωγή περί κλήρου, στην ενότητα αυτή γίνεται ανάλυση και της αναγνωριστικής του κληρονομικού δικαιώματος αγωγής, ενώ εξετάζονται σε βάθος και οι περαιτέρω αξιώσεις του ενάγοντος – κληρονόμου κατά του εναγομένου – νομέα της κληρονομίας, όπως οι αξιώσεις για τα ωφελήματα, αλλά και οι ανταξιώσεις του εναγομένου-νομέα της κληρονομίας για τις δαπάνες της κληρονομίας, 3) στην τρίτη ενότητα ακολουθεί η αγωγή διανομής κοινού κλήρου, η οποία απαντάται συχνά στην πράξη, παρουσιάζει εξαιρετικό ενδιαφέρον και άπτεται και του πεδίου του εμπραγμάτου δικαίου, 4) η τέταρτη ενότητα πραγματεύεται το πλέον δύσκολο και πάντοτε επίκαιρο τμήμα της ύλης του κληρονομικού δικαίου, τη νόμιμη μοίρα. Στην

ενότητα αυτή, αναλύεται διεξοδικώς, μεταξύ άλλων, και η μέμψη άστοργης δωρεάς, 5) η πέμπτη ενότητα είναι αφιερωμένη στην αγωγή ακύρωσης της πλασματικής αποδοχής της κληρονομίας λόγω πλάνης, η οποία αποτελεί και το μοναδικό ένδικο βοήθημα για να «απαλλαγεί» ο ενάγων από μια βεβαρμένη κληρονομία, εφόσον δεν την αποποιήθηκε εγκαίρως και τέλος 6) στην έκτη ενότητα, παρατίθενται, ως παράρτημα, προς διευκόλυνση του αναγνώστη, κληρονομικής φύσεως υποδείγματα αιτήσεων της εκουσίας δικαιοδοσίας, όπως λ.χ. η αίτηση χορηγήσεως κληρονομητηρίου ή η αίτηση αποσφραγίσεως. Στην ενότητα αυτή δεν υπάρχει η θεωρητική ανάπτυξη, όπως στις προηγούμενες ενότητες, καθώς οι αιτήσεις της εκουσίας δικαιοδοσίας δεν ανήκουν συστηματικά στις αγωγές της αμφισβητούμενης διαδικασίας, κρίθηκε όμως σκόπιμο να παρατεθούν οι αντιπροσωπευτικότερες από αυτές, καθώς αποτελούν ένα μεγάλο μέρος της δικηγορικής και δικαστηριακής ύλης. Σημειωτέον δε, ότι τα υποδείγματα των αιτήσεων συνοδεύει υπομνηματισμός και παραπομπές σε θεωρία και νομολογία.

Κατά την ανάλυση κάθε αγωγής στις επιμέρους ενότητες, καταρχάς εξετάζονται ενδελεχώς οι ρυθμίσεις του ουσιαστικού δικαίου, τόσο από την πλευρά της νομολογίας, όσο και της επιστήμης, και έπεται η διεξοδική ανάλυση όλου του δικονομικού πλαισίου, από το οποίο αυτές διέπονται (αρμοδιότητα, αοριστία δικογράφων, βάση αγωγής και βάρος απόδειξης, ενστάσεις και εν γένει άμυνα εναγομένου, δεδικασμένο, εκτέλεση κ.λπ.). Στην αρχή κάθε ενότητας παρατίθεται η ειδική βιβλιογραφία για το υπό εξέταση θέμα και ακολουθούν στο τέλος αυτής, αντιπροσωπευτικά υποδείγματα των αγωγών της ενότητας. Το έργο ολοκληρώνεται με ενιαίο αναλυτικό αλφαβητικό ευρετήριο, που διευκολύνει τον αναγνώστη στην αναζήτησή του.

Το βιβλίο πιστεύω ότι θα αποτελέσει εφεξής το κατεξοχήν εύχρηστο και πολύτιμο βοήθημα του νομικού της πράξης κατά την αντιμετώπιση ζητημάτων κληρονομικού δικαίου.

Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω και από τη θέση αυτή τους τέσσερις συγγραφείς του έργου για την υψηλού επιστημονικού επιπέδου προσπάθεια και επιμέλεια που επέδειξαν κατά τη συγγραφή του έργου, τον κ. Μιχάλη Μαυρομιχάλη, δικηγόρο, ΜΛΕ, για την συμβολή του με το υπόδειγμα της αγωγής για λογοδοσία και τον εκδοτικό οίκο της ΝΟΜΙΚΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ, για την καλαίσθητη και εξαιρετικά επιμελημένη έκδοση του παρόντος έργου.

Αθήνα, Μάρτιος 2016

Ιωάννης Καράκωστας

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	IX
----------------	----

[1] ΔΙΑΘΗΚΕΣ

Περιεχόμενα	1
Βιβλιογραφία - Αρθρογραφία	2
A. Αναγνωριστικές αγωγές επί διαθηκών	4
I. Αναγνωριστική αγωγή περί της ύπαρξης διαθήκης	4
1. Εισαγωγικές παρατηρήσεις	4
2. Στοιχεία της αγωγής.....	5
3. Δικονομικά ζητήματα.....	6
4. Άμυνα εναγομένου.....	8
II. Αναγνωριστική αγωγή περί της ακυρότητας διαθήκης λόγω ανικανότητας του διαθέτη	9
1. Εισαγωγικές παρατηρήσεις	9
2. Στοιχεία της αγωγής.....	11
3. Δικονομικά ζητήματα.....	13
4. Άμυνα εναγομένου.....	16
III. Αναγνωριστική αγωγή περί της ακυρότητας διαθήκης λόγω μη τήρησης των νομίμων διατυπώσεων.....	18
1. Εισαγωγικές παρατηρήσεις	18
2. Στοιχεία της αγωγής.....	22
3. Δικονομικά ζητήματα.....	23
4. Άμυνα εναγομένου.....	26
IV. Αναγνωριστική αγωγή περί της ακυρότητας διαθήκης λόγω αντίθεσης στον νόμο ή στα χρηστά ήθη	27
1. Εισαγωγικές παρατηρήσεις	27
2. Στοιχεία της αγωγής.....	30
3. Δικονομικά ζητήματα.....	31
4. Άμυνα εναγομένου.....	32
V. Αναγνωριστική αγωγή περί της ακυρότητας διαθήκης λόγω εικονικότητας.....	33
1. Εισαγωγικές παρατηρήσεις	33
2. Στοιχεία της αγωγής.....	33

3. Δικονομικά ζητήματα.....	34
4. Άμυνα εναγομένου.....	35
VI. Αναγνωριστική αγωγή περί της ακυρότητας διαθήκης	
λόγω ασάφειας διατάξεών της.....	36
1. Εισαγωγικές παρατηρήσεις	36
2. Στοιχεία της αγωγής.....	37
3. Δικονομικά ζητήματα.....	38
4. Άμυνα εναγομένου.....	39
VII. Αναγνωριστική αγωγή περί της ακυρότητας συνδιαθήκης	39
1. Εισαγωγικές παρατηρήσεις	39
2. Στοιχεία της αγωγής.....	40
3. Δικονομικά ζητήματα.....	41
4. Άμυνα εναγομένου.....	42
VIII. Αναγνωριστική αγωγή περί της πλαστότητας διαθήκης	42
1. Εισαγωγικές παρατηρήσεις	42
2. Στοιχεία της αγωγής.....	43
3. Δικονομικά ζητήματα.....	44
4. Άμυνα εναγομένου.....	45
B. Ακυρωτικές αγωγές επί διαθηκών.....	46
I. Αγωγή ακύρωσης διάταξης τελευταίας βούλησης εξαιτίας απειλής.....	46
1. Εισαγωγικές παρατηρήσεις	46
2. Στοιχεία της αγωγής.....	47
3. Δικονομικά ζητήματα.....	49
4. Άμυνα εναγομένου.....	50
II. Αγωγή ακύρωσης διάταξης τελευταίας βούλησης εξαιτίας απάτης	51
1. Εισαγωγικές παρατηρήσεις	51
2. Στοιχεία της αγωγής.....	53
3. Δικονομικά ζητήματα.....	55
4. Άμυνα εναγομένου.....	56
III. Αγωγή ακύρωσης διάταξης τελευταίας βούλησης	
εξαιτίας πλάνης του διαθέτη	57
1. Εισαγωγικές παρατηρήσεις	57
2. Στοιχεία της αγωγής.....	58
3. Δικονομικά ζητήματα.....	60
4. Άμυνα εναγομένου.....	61

IV. Αγωγή ακύρωσης διάταξης τελευταίας Βούλησης εξαιτίας παράλειψης μεριδούχου.....	62
1. Εισαγωγικές παρατηρήσεις	62
2. Στοιχεία της αγωγής.....	63
3. Δικονομικά ζητήματα.....	64
4. Άμυνα εναγομένου.....	65
V. Αγωγή ακύρωσης διάταξης υπέρ συζύγου.....	67
1. Εισαγωγικές παρατηρήσεις	67
2. Στοιχεία της αγωγής.....	68
3. Δικονομικά ζητήματα.....	70
4. Άμυνα εναγομένου.....	71
Γ. Αγωγές κληροδόχου κατά του βεβαρημένου	72
I. Προσωπική αγωγή κληροδόχου	72
1. Εισαγωγικές παρατηρήσεις	72
2. Στοιχεία της αγωγής.....	74
3. Δικονομικά ζητήματα.....	76
4. Άμυνα εναγομένου.....	77
II. Εμπράγματα αγωγές κληροδόχου	79
1. Εισαγωγικές παρατηρήσεις	79
2. Κοινά στοιχεία των αγωγών.....	82
3. Δικονομικά ζητήματα.....	83
4. Άμυνα εναγομένου.....	84
Δ. Αγωγή περί της εκπλήρωσης τρόπου	86
1. Εισαγωγικές παρατηρήσεις.....	86
2. Στοιχεία της αγωγής.....	87
3. Δικονομικά ζητήματα.....	89
4. Άμυνα εναγομένου.....	89
Ε. Αναγνωριστική αγωγή καταπιστευματοδόχου	90
1. Εισαγωγικές παρατηρήσεις.....	90
2. Στοιχεία της αγωγής.....	93
3. Δικονομικά ζητήματα.....	94
4. Άμυνα εναγομένου.....	95

ΥΠΟΔΕΙΓΜΑΤΑ:

I. Αναγνωριστικές αγωγές

1. Αναγνωριστική αγωγή περί της ύπαρξης διαθήκης 99
2. Αναγνωριστική αγωγή περί της ακυρότητας διαθήκης λόγω ανικανότητας του διαθέτη..... 102
3. Αναγνωριστική αγωγή περί της ακυρότητας ιδιόγραφης διαθήκης λόγω μη τήρησης των νομίμων διατυπώσεων 106
4. Αναγνωριστική αγωγή περί της ακυρότητας δημόσιας διαθήκης λόγω μη τήρησης των νομίμων διατυπώσεων 109
5. Αναγνωριστική αγωγή περί της ακυρότητας διαθήκης λόγω αντίθεσης στο νόμο..... 112
6. Αναγνωριστική αγωγή περί της ακυρότητας διαθήκης λόγω αντίθεσης στα χρηστά ήθη 115
7. Αναγνωριστική αγωγή περί της ακυρότητας διαθήκης λόγω εικονικότητας 118
8. Αναγνωριστική αγωγή περί της πλαστότητας διαθήκης..... 121

II. Ακυρωτικές αγωγές

1. Αγωγή ακύρωσης διάταξης λόγω απειλής 124
2. Αγωγή ακύρωσης διαθήκης λόγω απάτης 128
3. Αγωγή ακύρωσης διαθήκης λόγω πλάνης του διαθέτη (1783 ΑΚ) 132
4. Αγωγή ακύρωσης διαθήκης λόγω πλάνης του διαθέτη (1784 ΑΚ) 135
5. Αγωγή ακύρωσης διαθήκης λόγω παράλειψης μεριδούχου..... 138
6. Αγωγή ακύρωσης διάταξης υπέρ συζύγου 142

III. Αγωγές κληροδόχου

1. Αγωγή κληροδόχου κατά βεβαρημένου (1995 ΑΚ)..... 145
2. Αγωγή κληροδόχου κατά βεβαρημένου (1996 ΑΚ)..... 148

IV. Αγωγή περί της εκπλήρωσης τρόπου

1. Αγωγή περί της εκπλήρωσης τρόπου (1715 ΑΚ) 152

V. Αναγνωριστική αγωγή καταπιστευματοδόχου

1. Αναγνωριστική αγωγή καταπιστευματοδόχου 155

[2] ΑΓΩΓΗ ΠΕΡΙ ΚΛΗΡΟΥ

Περιεχόμενα.....	159
Βιβλιογραφία - Αρθρογραφία.....	161

A. Εισαγωγικές παρατηρήσεις	162
I. Έννοια και δικαιολογία της αγωγής περί κλήρου	162
II. Νομική φύση της αγωγής περί κλήρου	165
B. Διάδικοι	166
I. Ενάγων	166
1. Πρόσωπα που νομιμοποιούνται ενεργητικά	166
2. Πρόσωπα που δεν νομιμοποιούνται ενεργητικά	170
II. Εναγόμενος	171
1. Πρόσωπα που νομιμοποιούνται παθητικά	171
2. Πρόσωπα που δεν νομιμοποιούνται παθητικά	179
Γ. Αίτημα αγωγής	181
I. Αναγνωριστικό αίτημα/ Η διαφορά αναγνωριστικής αγωγής περί κλήρου και απλής αναγνωριστικής του κληρονομικού δικαιώματος αγωγής	181
II. Καταψηφιστικό αίτημα	186
III. Αρνητική αναγνωριστική του κληρονομικού δικαιώματος αγωγή	187
Δ. Στοιχεία της αγωγής (Βάση αγωγής - Απόδειξη)	187
I. Βάση της αγωγής και απόδειξη (γενικά)	188
II. Στοιχεία που δεν αποτελούν βάση της αγωγής	194
III. Βάση της περί κλήρου αγωγής νομίμου μεριδούχου	195
IV. Βάση της (απλής) αναγνωριστικής του κληρονομικού δικαιώματος αγωγής	199
Ε. Αντικείμενο αγωγής	200
I. Αντικείμενα της κληρονομίας (άρθρα 1871 και 1872 αρ. 1 ΑΚ)	200
II. Το αντικατάλλαγμα (άρθρο 1872 αρ. 2 ΑΚ)	203
1. Έννοια	203
2. Νομική φύση	204
3. Προϋποθέσεις	204
III. Κύρωση ανίσχυρης δικαιοπραξίας (άρθρο 1872 εδ. Β' ΑΚ)	205
IV. Επιλογή από τη νομολογία	208
ΣΤ. Λοιπά δικονομικά ζητήματα	210
I. Αρμοδιότητα	210
1. Καθ' ύλην αρμοδιότητα	210
2. Κατά τόπο αρμοδιότητα/διεθνής δικαιοδοσία	211
II. Διαδικασία	213

III. Εγγραφή των αγωγών στα βιβλία διεκδικήσεων/κτηματολογικά φύλλα	213
1. Εγγραφή στα βιβλία διεκδικήσεων.....	213
2. Καταχώριση στα κτηματολογικά φύλλα	215
IV. Δικαστικό Ένσημο/Πιστοποιητικό Προϊσταμένου ΔΟΥ/ Επίδοση αγωγής στον οικονομικό Έφορο/Πιστοποιητικό Ε.Ν.Φ.Ι.Α./Γραμμάτιο προείσπραξης δικηγορικής αμοιβής	216
1. Δικαστικό ένσημο	216
2. Πιστοποιητικό προϊσταμένου ΔΟΥ.....	218
3. Επίδοση αγωγής στον οικονομικό Έφορο	221
4. Πιστοποιητικό καταβολής ΕΝ.Φ.Ι.Α.....	221
5. Γραμμάτιο προείσπραξης δικηγορικής αμοιβής	222
V. Δεδικασμένο/εκκρεμοδικία/εκτελεστότητα	223
1. Δεδικασμένο	223
2. Εκκρεμοδικία.....	227
3. Εκτελεστότητα.....	227
VI. Μεταγραφή αποδοχής κληρονομίας	229
VII. Σώρευση αγωγών	230
Z. Άμυνα του εναγομένου	231
I. Άρνηση της αγωγής	232
II. Ενστάσεις	234
1. Ένσταση παραγραφής	235
2. Ένσταση χρησικτησίας	241
3. Ένσταση συνεισφοράς.....	249
4. Ένσταση καταχρηστικής ασκήσεως του δικαιώματος (άρθρ. 281 ΑΚ)	251
5. Ενστάσεις κατά της περί κλήρου αγωγής νομίμου μεριδούχου.....	253
6. Ένσταση επισχέσεως (άρθρο 1875 § 2 ΑΚ)	253
H. Ευθύνη και αξιώσεις του εναγομένου	254
I. Γενικές παρατηρήσεις.....	254
1. Εισαγωγή	254
2. Νομική φύση.....	254
3. Διαβάθμιση της ευθύνης του νομέα της κληρονομίας	255
II. Ευθύνη λόγω αδυναμίας απόδοσης των κληρονομιών ή λόγω καταστροφής ή χειροτέρευσής τους.....	258
1. Ευθύνη του νομέα της κληρονομίας για απόδοση των αντικειμένων της κληρονομίας ή του αντικαταλλάγματος (γενικά - άρθρο 1873 ΑΚ)	258

2. Ευθύνη καλόπιστου νομέα πριν από την επίδοση της αγωγής (άρθρο 1874 ΑΚ)	262
3. Ευθύνη καλόπιστου νομέα μετά την επίδοση της αγωγής (άρθρο 1876 § 1 ΑΚ)	262
4. Ευθύνη κακόπιστου νομέα (άρθρο 1877 § 1 ΑΚ)	264
5. Ευθύνη κακόπιστου και υπερήμερου νομέα (άρθρο 1877 § 2 ΑΚ)	265
6. Ευθύνη του αποκτήσαντος τη νομή με κολάσιμη πράξη (άρθρο 1878 ΑΚ)	265
III. Ευθύνη για τα ωφελήματα	266
1. Ευθύνη καλόπιστου νομέα πριν από την επίδοση της αγωγής (άρθρο 1874 ΑΚ).....	267
2. Ευθύνη καλόπιστου νομέα μετά από την επίδοση της αγωγής (άρθρο 1876 § 2 ΑΚ)	268
3. Ευθύνη κακόπιστου νομέα (άρθρο 1877 § 1 ΑΚ)	269
4. Ευθύνη κακόπιστου και υπερήμερου νομέα (άρθρο 1877 § 2 ΑΚ).....	269
5. Ευθύνη του αποκτήσαντος τη νομή με κολάσιμη πράξη (άρθρο 1878 ΑΚ)	270
IV. Δικονομικά ζητήματα των άρθρων 1874-1876 ΑΚ	271
V. Αξίωση του νομέα της κληρονομιάς για δαπάνες	272
1. Σκοπός της ρύθμισης	272
2. Διακρίσεις δαπανών και κριτήρια διαβάθμισης της υποχρέωσης του ενάγοντος κληρονόμου	273
3. Αξίωση δαπανών καλόπιστου νομέα πριν από την επίδοση της αγωγής (άρθρο 1875 § 1 ΑΚ)	275
4. Αξίωση δαπανών καλόπιστου νομέα μετά από την επίδοση της αγωγής και ο κακόπιστος νομέας (άρθρα 1876 § 2 ΑΚ, 1877 § 1 ΑΚ)	275
5. Αξίωση δαπανών αποκτήσαντος τη νομή με κολάσιμη πράξη (άρθρο 1878 ΑΚ)	276
6. Δικονομικά ζητήματα	276
Θ. Αγωγή περί κλήρου και ειδικές αγωγές	278
I. Διαφορές αγωγής περί κλήρου και διεκδικητικής	278
II. Η ρύθμιση του άρθρου 1881 ΑΚ.....	280
I. Αγωγή παροχής πληροφοριών	281
I. Σκοπός και περιεχόμενο της διάταξης	281
II. Ενάγων-εναγόμενος	283
1. Ενάγων - δικαιούχος παροχής πληροφοριών	283
2. Εναγόμενος - υπόχρεος παροχής πληροφοριών.....	283
III. Δικονομικά ζητήματα.....	284

ΙΑ. Αγωγή περί κλήρου του αφάντου	285
I. Περιεχόμενο της διάταξης	285
II. Προϋποθέσεις και συνέπειες άσκησης της αγωγής	287
III. Παραγραφή	288
ΥΠΟΔΕΙΓΜΑΤΑ:	
1. Αγωγή περί κλήρου νόμιμου μεριδούχου (Ολική μη κατάλειψη – Πρόσθετες παροχές – Υποτίμηση νομίσματος)	291
2. Αγωγή περί κλήρου (εξ αδιαθέτου κληρονομική διαδοχή - ανιών)	307
3. Αγωγή αναγνωριστική ακυρότητας αποδοχής κληρονομίας/αγωγή ερμηνείας διαθήκης - Αναγνωριστική κληρονομικού δικαιώματος	313
4. Αγωγή παροχής πληροφοριών στον κληρονόμο για την κατάσταση της κληρονομίας	339

[3] ΑΓΩΓΗ ΔΙΑΝΟΜΗΣ ΚΟΙΝΟΥ ΚΛΗΡΟΥ

Περιεχόμενα	343
Βιβλιογραφία - Αρθρογραφία	343
A. Εισαγωγικά	344
B. Η αγωγή διανομής του κοινού κλήρου	345
I. Σχέση με την κοινή αγωγή διανομής	345
II. Τα στοιχεία της αγωγής	345
III. Εννοιολογική προσέγγιση επιμέρους στοιχείων της αγωγής	346
IV. Αίτημα της αγωγής	349
V. Διάδικοι	350
VI. Φύση της αγωγής	353
VII. Αντικειμενική σώρευση αγωγών	354
Γ. Δικονομικά ζητήματα	354
I. Αρμοδιότητα	354
1. Καθ' ύλην αρμοδιότητα	354
2. Κατά τόπο αρμοδιότητα	355
II. Διαδικασία	355
III. Απόδειξη	355

IV. Δικαστικό ένσημο - Εγγραφή στα βιβλία διεκδικήσεων/καταχώριση στα κτηματολογικά φύλλα – Πιστοποιητικό καταβολής ΕΝΦΙΑ – Πιστοποιητικό φόρου κληρονομίας.....	356
V. Η απόφαση και η εκτέλεσή της.....	359
VI. Δεδικασμένο.....	367
Δ. Άμυνα εναγομένου	369
I. Άρνηση της αγωγής.....	369
II. Ενστάσεις	369
1. Ένσταση ότι ο κληρονομούμενος όρισε με τη διαθήκη του τον τρόπο της διανομής	369
2. Ένσταση ότι έχει αποκλεισθεί το δικαίωμα λύσης της κοινωνίας για ορισμένο χρόνο.....	370
3. Ένσταση καταχρηστικής ασκήσεως του δικαιώματος για δικαστική διανομή	371
4. Ένσταση παραγραφής	372
5. Ένσταση χρησικτησίας	372
6. Ένσταση επισχέσεως	373
7. Ένσταση συνεισφοράς.....	373
ΥΠΟΔΕΙΓΜΑ:	
1. Αγωγή διανομής κοινού κλήρου.....	375

[4] ΝΟΜΙΜΗ ΜΟΙΡΑ

(Άρθρα 1825-1845 ΑΚ)

Περιεχόμενα	383
Βιβλιογραφία - Αρθρογραφία	383
A. Γενικά	385
B. Δικαιούχοι της νόμιμης μοίρας.....	387
I. Κατιόντες.....	387
II. Γονείς.....	388
III. Σύζυγος	389
IV. Διαδοχή ή προσαύξηση	389
Γ. Τρόποι κατάλειψης της νόμιμης μοίρας	392
I. Κληρονομική εγκατάσταση	394
II. Κληροδοσία	396

III. Χαριστικές παροχές	397
Δ. Υπολογισμός της νόμιμης μοίρας	398
I. Πραγματική κληρονομία – αφαίρεση χρεών.....	399
II. Πλασματική κληρονομία	400
III. Καταλογισμός στη νόμιμη μοίρα.....	402
IV. Μέθοδος υπολογισμού.....	403
V. Συνεισφορά.....	405
Ε. Προσβολή και προστασία της νόμιμης μοίρας.....	407
I. Ακυρότητα και ακυρωσία των διατάξεων δικαιοπραξιών αιτία θανάτου.....	409
1. Γενικά.....	409
2. Διαθήκη.....	410
3. Δωρεά αιτία θανάτου.....	415
4. Νέμηση ανιόντος.....	416
5. Ακυρότητα	417
6. Αναγνωριστική αγωγή	421
7. Ακυρωσία	425
II. Μέμψη άστοργης δωρεάς	425
1. Γενικά.....	425
2. Προϋποθέσεις	426
3. Υποκείμενες σε μέμψη δωρεές	429
4. Άσκηση του δικαιώματος	442
5. Αποτελέσματα.....	445
6. Καταβολή του ισαξίου	446
7. Αδικοιολόγητος πλουτισμός	446
8. Απόδοση καρπών	447
9. Παραίτηση	448
10. Παραγραφή.....	448
III. Αγωγή περί κλήρου.....	448
IV. Ειδικές αγωγές	460
ΣΤ. Απώλεια του δικαιώματος της νόμιμης μοίρας	463
I. Αποποίηση - Παραίτηση	463
II. Αποκλήρωση.....	464

ΥΠΟΔΕΙΓΜΑΤΑ:

1. Μέμψη άστοργης δωρεάς (καλυπτόμενη υπό εικονική πώληση)..... 475
2. Αναγνωριστική αγωγή ακυρότητας αποκλήρωσης (και αποκλεισμός συζύγου)..... 490

[5] ΑΓΩΓΗ ΑΚΥΡΩΣΗΣ ΤΗΣ ΠΛΑΣΜΑΤΙΚΗΣ ΑΠΟΔΟΧΗΣ ΤΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ ΛΟΓΩ ΠΛΑΝΗΣ

Περιεχόμενα	499
A. Εισαγωγικά	499
B. Η αγωγή ακύρωσης της πλασματικής αποδοχής της κληρονομίας λόγω πλάνης	501
I. Τα στοιχεία της αγωγής.....	501
II. Αίτημα της αγωγής.....	503
III. Διάδικοι	503
Γ. Δικονομικά ζητήματα	504
I. Αρμοδιότητα.....	504
1. Καθ' ύλην αρμοδιότητα	504
2. Κατά τόπο αρμοδιότητα	504
II. Διαδικασία	504
III. Απόδειξη	504
IV. Δικαστικό ένσημο - Εγγραφή της αγωγής στα βιβλία διεκδικήσεων/κτηματολογικά φύλλα	505
V. Η απόφαση	505
Δ. Άμυνα εναγομένου	505
I. Άρνηση της αγωγής.....	505
II. Ενστάσεις	506
1. Η ένσταση παραίτησης από το δικαίωμα ακύρωσης	506
2. Η ένσταση παραγραφής	506

ΥΠΟΔΕΙΓΜΑ:

1. Αγωγή ακύρωσης πλασματικής αποδοχής της κληρονομίας λόγω πλάνης..... 509

[6] ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΥΠΟΔΕΙΓΜΑΤΩΝ ΑΙΤΗΣΕΩΝ ΕΚΟΥΣΙΑΣ ΔΙΚΑΙΟΔΟΣΙΑΣ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ

Περιεχόμενα	515
A. Κληρονομητήριο	515
B. Απογραφή κληρονομίας.....	520
Γ. Άδεια αποποίησης κληρονομίας για λογαριασμό ανηλίκου	522
ΥΠΟΔΕΙΓΜΑΤΑ:	
1. Χορήγηση κληρονομηρίου με διαθήκη (αίτηση - προτάσεις).....	525
2. Χορήγηση κληρονομηρίου σε εκτελεστή διαθήκης (αίτηση - προτάσεις)	531
3. Απογραφή λόγω ενηλικίωσης (αίτηση - προτάσεις)	536
4. Άδεια αποποίησης ανηλίκου (αίτηση - προτάσεις)	542
5. Αίτηση αποσφράγισης	547
6. Αίτηση αποσφράγισης και επανασφράγισης	550
ΑΛΦΑΒΗΤΙΚΟ ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ	559

Ε. Αντικείμενο αγωγής

- 125 Όπως ήδη εκτέθηκε, με την περί κλήρου αγωγή ο ενάγων κληρονόμος έχει δικαίωμα να απαιτήσει από εκείνον που κατακρατεί ως κληρονόμος αντικείμενα της κληρονομίας (δηλ. από τον νομέα της κληρονομίας), την αναγνώριση του κληρονομικού του δικαιώματος και την απόδοση όλων ή κάποιων αντικειμένων της κληρονομίας.

Ι. Αντικείμενα της κληρονομίας (άρθρα 1871 και 1872 αρ. 1 ΑΚ)

- 126 Τα «αντικείμενα της κληρονομίας», των οποίων ζητείται η απόδοση, είναι κάθε περιουσιακό στοιχείο που με την επαγωγή της κληρονομίας μεταβαίνει αυτοδικαίως²⁰⁶ ως στοιχείο της ομάδας της κληρονομίας στον κληρονόμο²⁰⁷.
- 127 Συγκεκριμένα, ως αντικείμενα της κληρονομίας θεωρούνται:
- 128 α) Τα *ενσώματα αντικείμενα*, επί των οποίων ο κληρονομούμενος κατά τον χρόνο του θανάτου του είχε την κυριότητα (και επί ποσοστού της) ή τη νομή (και οιονεί νομή ως λ.χ. ενεχυρούχος δανειστής) ή και απλά κατοχή²⁰⁸ (ως μισθωτής ή θεματο-

206. Βλ. για την έννοια της «επαγωγής της κληρονομίας», δηλ. την αυτοδίκαιη με τον θάνατο του κληρονομουμένου κτήση της περιουσίας του από τον κληρονόμο, ΑΠ 810/2010 Ισοκράτης: «Προκειμένου, όμως περί κληρονομικής διαδοχής υπό την ισχύ του ΑΚ, ο κληρονόμος, σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 1710, 1711 και 1846 ΑΚ, αποκτά μεν αυτοδικαίως την κληρονομία με τον θάνατο του κληρονομουμένου, εφόσον όμως πρόκειται περί ακινήτου, απαιτείται, σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 1193, 1195 και 1198 ΑΚ, η δήλωση του κληρονόμου περί αποδοχής της κληρονομίας, προκύπτουσα από δημόσιο έγγραφο ή κληρονομητήριο και μεταγραφή τους», ΑΠ 804/2010 Ισοκράτης: «Από το συνδυασμό των διατάξεων των άρθρων 286 περ. α', 287, 290, 291 του ΚΠολΔ, 1710 και 1846 του ΑΚ συνάγεται ότι ο θάνατος του φυσικού προσώπου, συνεπάγεται την αυτοδίκαιη υπεισέλευση στις μεταβιβαστικές έννομες σχέσεις του των από το νόμο ή από διαθήκη κληρονόμων του, με την επιφύλαξη του δικαιώματος αποποίησης της κληρονομίας και της μεταγραφής της δήλωσης αποδοχής ως προς τα περιλαμβανόμενα στην κληρονομία ακίνητα».

207. Κουσουλής σε Γεωργιάδη/Σταθόπουλου ΑΚ, άρθρο 1871, αρ. 19, Γεωργιάδης, ΚληρΔ, § 46 αρ. 37, Παναγιωτόπουλος σε Γεωργιάδη ΣΕΑΚ, άρθρο 1871 αρ. 32, Ψούνη, ΚληρΔ ΙΙ, σ. 447-448.

208. Πάγια νομολογία: ΑΠ 1374/2000 ΕλλΔνη 43,2002, ΑΠ 1500/1999 ΕλλΔνη 2003,954, ΑΠ ΑΠ 1122/1995 ΕλλΔνη 1997,560, ΑΠ 1568/1979 ΝοΒ 28,1103, ΜΕΦΘεσ 2088/2013 Αρμ 2014,731, ΕφΛαρ 134/2012 Δικογραφία 2012, 314, ΕφΠατρ 71/2009 ΑχΝομ 2010,232, ΠΠρΑθ 2662/2009 Αρμ. 2010, 1837. Ειδικότερα, για την κυριότητα ΑΠ 634/1992 ΕλλΔνη 1994,1333: «κατά το άρθρο 187 παρ. 1 ΑΚ ως αντικείμενα της κληρονομίας θεωρούνται, εκτός από τα άλλα, και εκείνα στα οποία ο κληρονομούμενος κατά τον χρόνο του θανάτου του είχε στην κυριότητα, ακόμα και αν είχε αποβληθεί από τη νομή όταν ζούσε. Από το συνδυασμό των διατάξεων αυτών συνάγεται ότι εξακολουθεί να παραμένει στην κυριότητα του κληρονομουμένου και επομένως να αποτελεί αντικείμενο της κληρονομίας το πράγμα που ο κληρονόμος εξεποίησε με δικαιοπραξία εικονική», πρβλ. και ΜΠρΚω 1756/2006 ΕφΑΔ 2/2008, σ. 1215 (ποσοστό κυριότητας), για δε την κατοχή ιδίως ΑΠ 1374/2000 ΕλλΔνη 43,2002: «στοιχείο της βάσης της αγωγής αυτής (περί κλήρου) είναι και η απλή κατοχή του κληρονομιαίου ακινήτου και όχι απαραίτητα και η κυριότητά του».

φύλακας), ακόμα και αν είχε αποβληθεί όταν ζούσε (από τη νομή)²⁰⁹.

Επίσης, στο άρθρο 1872 αρ. 1 ΑΚ, ορίζεται ότι «ως αντικείμενα της κληρονομίας 129 κατά το προηγούμενο άρθρο θεωρούνται επίσης και: 1. εκείνα στα οποία ο κληρονομούμενος κατά τον χρόνο του θανάτου του είχε δικαίωμα νομής ή κατοχής, ακόμα και αν είχε αποβληθεί όσο ζούσε». Όπως, ομοφώνως στη θεωρία²¹⁰ και νομολογία²¹¹ ερμηνεύεται η διάταξη αυτή, αν ο κληρονομούμενος είχε αποβληθεί από τη νομή, οιονεί νομή ή κατοχή, όσο ζούσε, ο κληρονόμος δεν τον διαδέχεται στη νομή κατά το άρθρο 983 ΑΚ (πλασματική νομή)²¹², αλλά αποκτά τις αξιώσεις που είχε ο κληρονομούμενος από τη νομή (δηλ. αγωγή αποβολής 984 ΑΚ, διατάραξης 989 ΑΚ, προστασία του προστατευόμενου κατόχου 997 ΑΚ) κατά του προσβολέα, οι οποίες υπεισέρχονται στη θέση της νομής, οιονεί νομής ή κατοχής που απωλέσθηκαν²¹³.

Αυτό σημαίνει ότι αντικείμενο της κληρονομίας καθίστανται αυτές οι αξιώσεις, οι οποίες 130 ασκούνται πλέον με την αγωγή περί κλήρου κατά του νομέα της κληρονομίας²¹⁴.

Σημειωτέον ότι οι ανωτέρω αξιώσεις παραγράφονται μετά από ένα έτος κατ' άρθρο 131 992 ΑΚ²¹⁵, με την επιφύλαξη όμως του άρθρ. 259 ΑΚ, η οποία προβλέπει λόγο αναστολής συμπλήρωσης της παραγραφής.

β) Τα ασώματα αντικείμενα, ήτοι οι ενοχικές απαιτήσεις που είχε ο κληρονομούμενος 132 κατά τον χρόνο του θανάτου του έναντι τρίτων, οι οποίες μπορεί να πηγάζουν είτε από δικαιοπραξία (π.χ. απαίτηση για καταβολή τιμήματος, απόδοση μισθώματος ή μισθίου) είτε από το νόμο γενικότερα (όπως η αξίωση από αδικοπραξία, αδικαιολόγητο πλουτισμό, διοίκηση αλλοτρίων)²¹⁶. Επίσης υπάγονται και απαιτήσεις από αίρε-

209. Μπαλής, ΚληρΔ, § 209, Παπαντωνίου, ΚληρΔ, σ. 180, Παπαδόπουλος, Αγωγές Κληρονομικού Δικαίου Α', σ. 389, Σπυριδάκης, ΚληρΔ, σ. 450, Φίλιος, ΚληρΔ, § 112 Α, σ. 217, Γεωργιάδης, ΚληρΔ, § 46, αρ. 29, Παναγιωτόπουλος σε Γεωργιάδη ΣΕΑΚ, άρθρο 1871, αρ. 34, Ψούνη, ΚληρΔ ΙΙ, σ. 448.

210. Κουσουλής σε Γεωργιάδη/Σταθόπουλου ΑΚ, άρθρα 1872-1873, αρ. 3, Γεωργιάδης, ΚληρΔ, § 46 αρ. 38, Παναγιωτόπουλος σε Γεωργιάδη ΣΕΑΚ, άρθρο 1872, αρ. 2, Ψούνη, ΚληρΔ ΙΙ, σ. 448.

211. ΕφΑθ 6385/1992 ΕλλΔνη 1993,1646 = Ισοκράτης. Πρβλ. και ΑΠ 297/1979 ΕΕΝ 46,288, ΠΠρΠρεβ 60/1997 Αρμ 1998,1194.

212. Καθώς προϋπόθεση είναι να υπάρχει νομή του κληρονομούμενου επί των αντικειμένων της περιουσίας κατά το χρόνο του θανάτου. Βλ. Κούσουλα, Νομή και κληρονομική διαδοχή, σ. 198 επ.

213. Βλ. επίσης Απ. Γεωργιάδη, Εμπράγματο Δίκαιο, έκδ. Β', 2010, § 19, αρ. 19: «Αν ο κληρονομούμενος είχε, πριν πεθάνει, αποβληθεί από τη νομή ή την κατοχή, ο κληρονόμος στην πραγματικότητα κληρονομεί τις αξιώσεις που στηρίζονται στη νομή (ΑΚ 987, 989) ή την κατοχή (ΑΚ 997), εφόσον βεβαίως δεν συμπληρώθηκε ο χρόνος παραγραφής του ενός έτους που προβλέπει η ΑΚ 992».

214. Κουσουλής σε Γεωργιάδη/Σταθόπουλου ΑΚ, άρθρα 1872-1873, αρ. 3, Γεωργιάδης, ΚληρΔ, § 46, αρ. 38, Παναγιωτόπουλος σε Γεωργιάδη ΣΕΑΚ, άρθρο 1872, αρ. 2.

215. Βλ. Απ. Γεωργιάδη, Εμπράγματο Δίκαιο, ό.π., § 19, αρ. 19.

216. Παπαντωνίου, ΚληρΔ, σ. 180, Κουσουλής σε Γεωργιάδη/Σταθόπουλου ΑΚ, άρθρα 1872-1873, αρ. 3, Γεωργιάδης, ΚληρΔ, § 46, αρ. 38, Παναγιωτόπουλος σε Γεωργιάδη ΣΕΑΚ, άρθρο 1872, αρ. 2, Ψούνη, ΚληρΔ ΙΙ, σ. 448.

ση ή προθεσμία, οι προσδοκίες δικαιωμάτων, αλλά και απλές έννομες καταστάσεις, όπως η παραγραφή εμπράγματων αξιώσεων (άρθρο 271 ΑΚ), η προσαύξηση χρόνου στη χρησικτησία (άρθρο 1051 ΑΚ), η σχέση από την πρόταση για την κατάρτιση σύμβασης κατ' άρθρο 188 ΑΚ, το επιλήψιμο της νομής (άρθρο 984 § 2)²¹⁷.

- 133 γ) Όσα απέκτησε οριστικά ο κληρονόμος με δικαιοπραξία την οποία κατάρτισε ο κληρονομούμενος με αναβλητική αίρεση ή προθεσμία, η οποία πληρώθηκε μετά τον θάνατό του²¹⁸. Επίσης όσα απέκτησε ο κληρονόμος στην περίπτωση που ο κληρονομούμενος είχε συνάψει δικαιοπραξία με σύμφωνο προαιρέσεως και το δικαίωμα προαιρέσεως ήταν κληρονομητό²¹⁹.
- 134 δ) Όσα απέκτησε ο κληρονόμος με χρησικτησία, η οποία είχε αρχίσει στο πρόσωπο του κληρονομούμενου, αλλά συμπληρώθηκε στο πρόσωπό του λόγω διαδοχής στη νομή²²⁰.
- 135 ε) Ωφελήματα ή οι καρποί των κληρονομιαιών, σύμφωνα με τα άρθρα 1874-1875 ΑΚ²²¹.
- 136 στ) Απαιτήσεις του κληρονόμου για βλάβη, καταστροφή ή απώλεια αντικειμένου της κληρονομίας, που επήλθε μετά τον θάνατο του κληρονομούμενου. Στη θεωρία²²² γίνονται οι εξής διαφοροποιήσεις: εάν το αντικείμενο που ανήκε στον κληρονομούμενο καταστράφηκε από τρίτο στα χέρια του νομέα, τότε ο κληρονόμος έχει αξίωση αποζημίωσης κατά του τρίτου που ασκείται με ειδική αγωγή. Εάν όμως το καταστραφέν αντικείμενο ήταν ήδη αντικατάλλαγμα, που υποκατέστησε το κληρονομαίο αντικείμενο και άρα το είχε αποκτήσει κατά κυριότητα ο νομέας της κληρονομίας (λόγω της ενοχικής φύσεως του αντικατάλλαγματος), τότε αυτός (ο νομέας) μπορεί να ασκήσει κατά του τρίτου αξίωση αποζημίωσης. Στην περίπτωση αυτή, η αξίωση αποζημίωσης συνιστά πλουτισμό, που πρέπει να τον αποδώσει στον κληρονόμο κατ' άρθρο 1873 ΑΚ· δηλαδή οφείλει να εκχωρήσει στον κληρονόμο την αξίωση αποζημίωσης. Αν ο νομέας είχε λάβει την αποζημίωση, τότε οφείλει και πάλι να αποδώσει το εισπραχθέν με βάση το άρθρο 1873 ΑΚ.

217. Γεωργιάδης, ΚληρΔ, § 46, αρ. 39.

218. Μπαλής, ΚληρΔ, § 211, αρ. 2, Παπαντωνίου, ΚληρΔ, σ. 181, Κουσουλής σε Γεωργιάδη/Σταθόπουλου ΑΚ, άρθρα 1871, αρ. 19, Γεωργιάδης, ΚληρΔ, § 46, αρ. 44, Παναγιωτόπουλος σε Γεωργιάδη ΣΕΑΚ, άρθρο 1871, αρ. 38, Ψούνη, ΚληρΔ II, σ. 450.

219. Γεωργιάδης, ΚληρΔ, § 46, αρ. 44, Ψούνη, ΚληρΔ II, σ. 450.

220. Μπαλής, ΚληρΔ, § 211 αρ. 1, Παπαντωνίου, ΚληρΔ, σ. 181, Κουσουλής σε Γεωργιάδη/Σταθόπουλου ΑΚ, άρθρα 1871, αρ. 19, Γεωργιάδης, ΚληρΔ, § 46, αρ. 44, Παναγιωτόπουλος σε Γεωργιάδη ΣΕΑΚ, άρθρο 1872, αρ. 38, Ψούνη, ΚληρΔ II, σ. 450.

221. Παπαντωνίου, ΚληρΔ, σ. 181, Σπυριδάκης, ΚληρΔ σ. 451, Γεωργιάδης, ΚληρΔ, § 46, αρ. 42, Παναγιωτόπουλος σε Γεωργιάδη ΣΕΑΚ, άρθρο 1872, αρ. 37, Ψούνη, ΚληρΔ II, σ. 450.

222. Μπαλής, ΚληρΔ, § 211, αρ. 3, Παπαντωνίου, ΚληρΔ, σ. 181, Κουσουλής σε Γεωργιάδη/Σταθόπουλου ΑΚ, άρθρα 1872, αρ. 5, Γεωργιάδης, ΚληρΔ, § 46, αρ. 43, Παναγιωτόπουλος σε Γεωργιάδη ΣΕΑΚ, άρθρο 1871, αρ. 40.

II. Το αντικατάλλαγμα (άρθρο 1872 αρ. 2 ΑΚ)

1. Έννοια

Στο άρθρο 1872 αρ. 2 ΑΚ ορίζεται ότι αντικείμενο της κληρονομιάς θεωρείται και 138
καθετί που ο νομέας της κληρονομιάς αποκτά με δικαιοπραξία χρησιμοποιώντας
κληρονομιαία μέσα.

Το αντικατάλλαγμα²²⁴ ή υποκατάστατο (surrogatum) είναι οτιδήποτε απέκτησε ο νο- 139
μέας της κληρονομιάς με δικαιοπραξία, μετά τον θάνατο του κληρονομούμενου,
χρησιμοποιώντας κληρονομιαία μέσα, το οποίο υποκαθιστά το αρχικό αντικείμενο
της κληρονομιάς που εξήλθε από αυτήν²²⁵. Τέτοιο είναι π.χ. το πράγμα που αγόρασε
ο νομέας της κληρονομιάς από τρίτο με χρήματα της κληρονομιάς (ακόμα και από
αγορά σε πλειστηριασμό²²⁶) ή πράγμα της κληρονομιάς που ο νομέας το αντάλλαξε
με πράγμα τρίτου ή το τίμημα από την πώληση κληρονομιαιών πραγμάτων (ενσώ-
ματα αντικείμενα). Επίσης μπορεί να είναι απαίτηση από δάνειο ή από πώληση με
πίστωση ή απόσβεση οφειλής ή συμψηφισμού χρέους του νομέα με απαίτηση της
κληρονομιάς (ασώματα αντικείμενα)²²⁷.

Μπορεί επίσης να έχουμε και περίπτωση διαδοχικού *αντικαταλλάγματος*, δηλαδή 140
στη θέση του αρχικού αντικαταλλάγματος να υποκατασταθεί νέο αντικείμενο, κατό-
πιν διάθεσης του πρώτου (είτε αυτό είναι χρήματα είτε αντικείμενο της κληρονομιάς)
με δικαιοπραξία του νομέα της κληρονομιάς²²⁸.

Το αντικατάλλαγμα βασίζεται σε κανόνα του ρωμαϊκού δικαίου, σύμφωνα με τον 141
οποίο το αποκτηθέν με μέσα χωριστής περιουσιακής ομάδας, πράγμα υποκαθίστα-
ται στη θέση του εκποιηθέντος στοιχείου της ομάδας και θεωρείται επομένως «αντι-
κείμενο της κληρονομιάς»²²⁹.

223. Βλ. αμέσως παρακάτω υπό II.

224. Βλ. την ad hoc μελέτη της *Ρ. Παντελίδου*, Το αντικατάλλαγμα στην αγωγή περί κλήρου (άρθρ. 1872
εδ.1 αρ. 2 ΑΚ) ΕλλΔν 1994, 14 επ.

225. ΑΠ 1413/2014 ΕφΑΔ 4/2015, 331 επ., ΑΠ 248/2003 ΕλλΔν 2004, 465 = ΧρΙΔ 2003, 528 = ΝοΒ
2003, 1851, ΑΠ 1590/2007 Δ 2008, 259, ΕφΑΘ 6636/1990 ΕλλΔν 1992, 357, ΠΠρΑΘ 2662/2009
Αρμ 2010, 1837.

226. *Παντελίδου*, ό.π., σ. 16.

227. *Μπαλής*, ΚληρΔ, § 209, αρ. 4, *Παπαντωνίου*, ΚληρΔ, σ. 180, *Γεωργιάδης*, ΚληρΔ, § 46, αρ. 40 και
61, *Παναγιωτόπουλος* σε *Γεωργιάδη* ΣΕΑΚ, άρθρο 1872, αρ. 8, *Ψούνη*, ΚληρΔ II, σ. 448.

228. *Παπαντωνίου*, ΚληρΔ, σ. 180, *Σπυριδάκης*, ΚληρΔ, σ. 451, υποσημ. 4, *Γεωργιάδης*, ΚληρΔ, § 46,
αρ. 61, *Ψούνη*, ΚληρΔ II, σ. 448.

229. Res succedit in locum rei ή in locum pretii. Βλ. *Μπαλή*, ΚληρΔ, § 209 αρ. 4, σ. 331, *του ιδίου*,
Γενικές Αρχαί του Αστικού Δικαίου, έκδ. 7^η, 1955, § 183, σ. 485.

2. Νομική φύση

- 142 Για τη νομική φύση του αντικατάλλαγματος έχουν υποστηριχθεί τρεις απόψεις:
- 143 i) Κατά την κρατούσα άποψη²³⁰, το αντικατάλλαγμα αναπτύσσει μόνο *ενοχική ενέργεια*, υπό την έννοια ότι ο κληρονόμος έχει ενοχική αξίωση να απαιτήσει το αντικατάλλαγμα από το νομέα της κληρονομίας, στον οποίο περιέρχεται κατά κυριότητα. Ως απόδοση θεωρείται όχι μόνο η παράδοση της νομής, αλλά και η μεταβίβαση της κυριότητας του αντικατάλλαγματος στον ενάγοντα κληρονόμο με την κατάρτιση της οικείας μεταβιβαστικής δικαιοπραξίας²³¹. Εάν κληρονομαία αντικείμενα αντικαταστάθηκαν από απαιτήσεις, ως απόδοση νοείται η εκχώρησή τους. Εάν ο ενάγων κληρονόμος δεν γνωρίζει εάν τα κληρονομαία αντικείμενα υπάρχουν αυτούσια ή έχουν εκποιηθεί, τότε μπορεί στην αγωγή του να ζητήσει αυτούσια την απόδοσή τους και επικουρικώς να ζητήσει την καταδίκη του εναγόμενου – νομέα στην απόδοση του αντικατάλλαγματος²³².
- 144 ii) Σύμφωνα με τη δεύτερη και αντίθετη άποψη²³³, το αντικατάλλαγμα έχει *εμπράγματη ενέργεια*, δηλαδή υποκαθίσταται στη θέση του στοιχείου που εξήλθε από την κληρονομία έτσι ώστε να αποκτάται αμέσως στο πρόσωπο του κληρονόμου, σαν να ήταν ο νομέας άμεσος αντιπρόσωπός του.
- 145 iii) Κατά τρίτη άποψη²³⁴, το αντικατάλλαγμα αναπτύσσει ενοχική ενέργεια, με εξαίρεση την περίπτωση που ο κληρονόμος ασκεί την αγωγή περί κλήρου και ζητά την απόδοση του αντικατάλλαγματος με την ιδιότητα του νομίμου μεριδούχου. Τότε η υποκατάσταση του αντικατάλλαγματος αναπτύσσει εμπράγματη ενέργεια και συνεπώς ο μεριδούχος αποκτά άμεσα το αντικατάλλαγμα κατά το ποσοστό της νόμιμης μοίρας του.

3. Προϋποθέσεις

- 146 Για να θεωρηθεί το αντικατάλλαγμα αντικείμενο της κληρονομίας πρέπει να συντρέχουν οι εξής προϋποθέσεις²³⁵:

230. Μπαλής, ΚληρΔ, § 209, αρ. 4, Παπαντωνίου, ΚληρΔ, σ. 181, Παπαδόπουλος, Αγωγές Κληρονομικού Δικαίου Α', σ. 390, Κουσουλής σε Γεωργιάδη/Σταθόπουλου ΑΚ, άρθρα 1872-1873, αρ. 6, 11, Γεωργιάδης, ΚληρΔ, § 46, αρ. 62, Παναγιωτόπουλος σε Γεωργιάδη ΣΕΑΚ, άρθρο 1872, αρ. 9, Ψούνη, ΚληρΔ II, σ. 449. Πρβλ. ΕφΚρ 94/1973 ΝοΒ 1973,1126.

231. Καταδίκη σε δήλωση βούλησης, άρθρο 949 ΚΠολΔ. Γεωργιάδης, ΚληρΔ, § 46, αρ. 62, Παναγιωτόπουλος σε Γεωργιάδη ΣΕΑΚ, άρθρο 1872 αρ. 9, Ψούνη, ΚληρΔ II, σ. 449.

232. Γεωργιάδης, ΚληρΔ, § 46, αρ. 62, υποσημ. 91.

233. Φίλιος, ΚληρΔ, § 112 Β σ. 218, μάλλον έτσι και Καράκωστας ΑΚ, άρθρο 1871, σ. 543

234. Παντελίδου, Το αντικατάλλαγμα κλπ., ό.π., σ. 19.

235. Βλ. αναλυτικώς σε Παναγιωτόπουλο σε Γεωργιάδη ΣΕΑΚ, άρθρο 1872, αρ. 3-7.

- i) *Κτήση με δικαιοπραξία*. Ως αντικατάλλαγμα θεωρείται οτιδήποτε απέκτησε ο νομέας της κληρονομίας με δικαιοπραξία (δικαιοπρακτικό αντικατάλλαγμα). Συνεπώς δεν θεωρείται ως αντικατάλλαγμα το νόμιμο (π.χ. αποζημίωση για βλάβη ή καταστροφή αντικειμένων της κληρονομίας, είσπραξη απαίτησης κ.λπ.²³⁶). Το δικαιοπρακτικό αντικατάλλαγμα οφείλεται να αποδοθεί αυτούσιο σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 1871 και 1872 αρ. 2 ΑΚ και μόνο αν δεν μπορεί να αποδοθεί αυτούσιο, ο νομέας της κληρονομίας ευθύνεται με τις διατάξεις του αδικαιολόγητου πλουτισμού. Το νόμιμο αντικατάλλαγμα όμως, επειδή ανήκει στο νομέα της κληρονομίας, τότε αυτός (ο νομέας) πρέπει εξ αρχής να το αποδώσει στον κληρονόμο σύμφωνα με τις διατάξεις του αδικαιολόγητου πλουτισμού κατ' άρθρο 1873 ΑΚ εκχωρώντας στον κληρονόμο την αξίωση αποζημίωσης ή το τυχόν εισπραχθέν ποσό της αποζημίωσης.
- ii) *Χρήση κληρονομιαίων μέσων*. Τέτοια είναι όχι μόνο πράγματα, αλλά και δικαιώματα. Δεν ενδιαφέρει ποιος από τους νομέα ή τρίτο κατέβαλε πρώτος την παροχή του, ενώ αντικατάλλαγμα αποτελεί και το αντικείμενο ανταποδοτικής δωρεάς εκ μέρους του δωρεοδόχου προς το νομέα της κληρονομίας, ο οποίος πρώτος του είχε δωρήσει αντικείμενο της κληρονομίας²³⁷.
- iii) *Κτήση από το νομέα της κληρονομίας*. Εννοείται η κάθε είδους επίδοση προς το νομέα. Και όταν ο νομέας αγοράζει πράγμα με χρήματα που ανήκαν εν μέρει στον ίδιο και εν μέρει στην κληρονομία. Τότε ο κληρονόμος έχει αξίωση προς απόδοση του πράγματος κατά συγκυριότητα. Δεν θεωρείται απόκτηση η εξόφληση χρεών του νομέα της κληρονομίας με χρήματα της κληρονομίας, ευθύνεται όμως αυτός έναντι του κληρονόμου με τις διατάξεις του αδικαιολόγητου πλουτισμού (άρθρο 1873 ΑΚ)²³⁸.

III. Κύρωση ανίσχυρης δικαιοπραξίας (άρθρο 1872 εδ. β' ΑΚ)

Αποτελεί γενική αρχή του δικαίου ότι προϋπόθεση κάθε διάθεσης είναι να έχει ο εκποιών το εκποιούμενο δικαίωμα. Η αρχή αυτή υπήρχε και στο προϊσχύον του ΑΚ δίκαιο, κατά την οποία «*ουδείς μετὰγει πλέον ου έχει δικαιώματος*», δηλαδή αν εκείνος που μεταβιβάζει δεν είναι κύριος του μεταβιβαζόμενου πράγματος, δεν μεταβιβάζεται η κυριότητα αυτού²³⁹.

236. Βλ. όμως και Φίλιο, ΚληρΔ, § 112 Α, σ. 218.

237. Βλ. και διεξοδικώς σε Παντελίδου, Το αντικατάλλαγμα κλπ., ό.π., σ. 19.

238. Παντελίδου, Το αντικατάλλαγμα κ.λπ., ό.π., σ. 18.

239. Ειδικώς για μεταβίβαση ακινήτων βλ. ΑΠ 934/2000 ΑρхN 2001,490, ΑΠ 888/1977 ΝοΒ 1978,703, ΕφΑθ 4562/1992 ΑρхN 1992,464, ΕφΔωδ 200/2013 ΝΟΜΟΣ, ΕφΔωδ 82/2007 ΝΟΜΟΣ, πρβλ. Απ. Γεωργιάδη, Εμπράγματο Δίκαιο, β' έκδ., 2010, § 43, αρ. 3, σ. 489. Για το προϊσχύσαν δίκαιο βλ. Μπαλή, Γενικά Αρχαία του Αστικού Δικαίου, 7η έκδ., 1955, § 30, του ιδίου, Εμπράγματων Δίκαιον, 4η έκδ., § 61.

- 151 Συνεπώς και η εκποιητική δικαιοπραξία, με την οποία ο νομέας της κληρονομίας μεταβιβάζει κληρονομιαίο αντικείμενο σε τρίτον, είναι άκυρη και δεν παράγει έννομες συνέπειες, διότι γίνεται από μη δικαιούχο, δηλαδή από πρόσωπο που δεν είχε εξουσία διαθέσεως.
- 152 Ωστόσο με το άρθρο 1872 εδ. β' ΑΚ, προβλέπεται εξαίρεση από την παραπάνω αρχή²⁴⁰, καθώς ορίζεται ότι όταν ο κληρονόμος λάβει το αντικατάλλαγμα από τη δικαιοπραξία που ενήργησε ο νομέας της κληρονομίας, η αρχικά άκυρη δικαιοπραξία κυρώνεται²⁴¹ ή ισχυροποιείται²⁴². Ειδικότερα, η λήψη του αντικαταλλάγματος από τον κληρονόμο αφενός ικανοποιεί την ενοχική του αξίωση προς το νομέα της κληρονομίας για την απόδοσή του, αφετέρου ισχυροποιεί τη διάθεση που έγινε από τον μη δικαιούχο νομέα της κληρονομίας προς τον τρίτο²⁴³.
- 153 Ουσιαστικά η εκποιητική δικαιοπραξία που έλαβε χώρα από το νομέα της κληρονομίας προς τον τρίτο βρίσκεται σε μια κατάσταση μετέωρης ισχύος ή μετέωρης ακυρότητας, καθώς το κύρος της εξαρτάται από την επιλογή ή την έγκριση του κληρονόμου²⁴⁴: εάν αυτός στραφεί κατά του τρίτου με κάποια ειδική αγωγή (π.χ. διεκδικητική κατά τρίτου στον οποίο ο νομέας μεταβίβασε κυριότητα ακινήτου που ανήκε στην κληρονομία) για να λάβει το εκποιηθέν αντικείμενο της κληρονομίας, τότε η εκποιητική δικαιοπραξία δεν ισχυροποιείται. Εάν όμως επιλέξει να ασκήσει την περί κλήρου αγωγή κατά του νομέα της κληρονομίας για να λάβει το αντικατάλλαγμα, τότε η εκποιητική δικαιοπραξία του νομέα προς τον τρίτο καθίσταται οριστικά έγκυρη²⁴⁵.
- 154 Ως «λήψη του αντικαταλλάγματος» θεωρείται η *πραγματική λήψη*²⁴⁶, π.χ. η σωματική κτήση της νομής και δεν αρκεί για την ισχυροποίηση της διάθεσης απλώς η επιλογή του κληρονόμου να εναγάγει το νομέα της κληρονομίας ή να υποχρεωθεί να

240. Βλ. και άρθρο 239 ΑΚ.

241. Γεωργιάδης, ΚληρΔ, § 46, αρ. 63.

242. Ψούνη, ΚληρΔ ΙΙ, σ. 449-450, όπου και περαιτέρω παραπομπές στη βιβλιογραφία για το εάν η έλλειψη εξουσίας διάθεσης συνιστά προϋπόθεση κύρους της δικαιοπραξίας ή όρος του ενεργού της ή στοιχείου του πραγματικού της διάθεσης.

243. Παντελίδου, Το αντικατάλλαγμα κ.λπ., ό.π., σ. 20, Κουσουλής σε Γεωργιάδη/Σταθόπουλου ΑΚ, άρθρα 1872-1873, αρ. 12, Γεωργιάδης, ΚληρΔ, § 46, αρ. 63, Παναγιωτόπουλος σε Γεωργιάδη ΣΕΑΚ, άρθρο 1872, αρ. 12, Ψούνη, ΚληρΔ ΙΙ, σ. 450. Θεραπεύεται πάντως η ακυρότητα που οφείλεται μόνο στην έλλειψη διάθεσης του εκποιούντος νομέα της κληρονομίας και όχι τυχόν ακυρότητα που οφείλεται σε άλλους λόγους (178-179 ΑΚ). Βλ. Παναγιωτόπουλο σε Γεωργιάδη ΣΕΑΚ, άρθρο 1872, αρ. 13.

244. Γεωργιάδης, ΚληρΔ, § 46, αρ. 63, Παναγιωτόπουλος σε Γεωργιάδη ΣΕΑΚ, άρθρο 1872, αρ. 13, Ψούνη, ΚληρΔ ΙΙ, σ. 450.

245. Γεωργιάδης, ΚληρΔ, § 46, αρ. 63, Παναγιωτόπουλος σε Γεωργιάδη ΣΕΑΚ, άρθρο 1872, αρ. 13.

246. Παντελίδου, Το αντικατάλλαγμα κ.λπ., ό.π., σ. 20, Φίλιος, ΚληρΔ, § 112 Α, σ. 218, Παναγιωτόπουλος σε Γεωργιάδη ΣΕΑΚ, άρθρο 1872, αρ. 12.

επισπεύσει αναγκαστική εκτέλεση εναντίον του²⁴⁷. Και τούτο διότι ο κληρονόμος που διεξάγει δικαστικό αγώνα κατά του νομέα θα βρισκόταν σε αδικαιολόγητα δυσμενέστερη θέση έναντι εκείνου, ο οποίος λαμβάνει το αντικατάλλαγμα μετά την εκούσια προσφορά του από το νομέα. Εάν απορριφθεί η αγωγή του κληρονόμου ή η αναγκαστική εκτέλεση αποβεί άκαρπη, τότε ο κληρονόμος θα έχει διεξάγει έναν μάταιο αγώνα για το αντικατάλλαγμα και ταυτόχρονα θα έχει ισχυροποιήσει τη διάθεση προς τον τρίτο, μη έχοντας πλέον τη δυνατότητα να ασκήσει εναντίον του κάποια ειδική αγωγή για να διεκδικήσει το κληρονομιαίο αντικείμενο. Συνεπώς ως λήψη του αντικαταλλάγματος θα πρέπει να θεωρηθεί το προϊόν της εκούσιας προσφοράς του νομέα προς τον κληρονόμο ή το προϊόν της επιτυχούς εκβάσεως του δικαστικού αγώνα εναντίον του νομέα²⁴⁸.

Αν το αντικατάλλαγμα συνίσταται σε χρήμα ή σε άλλο πράγμα δεκτικό κατάθεσης (π.χ. αξιόγραφα, τιμαλή), αρκεί η δημόσια κατάθεσή του για να αποσβεσθεί η ενόχλη του νομέα έναντι του κληρονόμου και συνάμα να ισχυροποιηθεί η εκποιητική διάθεση προς τον τρίτο²⁴⁹.

Η εκποιητική δικαιοπραξία που επιχειρείται από το νομέα της κληρονομίας προς τον τρίτο ενδέχεται να μην είναι άκυρη, αλλά αντιθέτως να είναι εξ αρχής έγκυρη, εάν συντρέχουν οι προϋποθέσεις των άρθρ. 1963 ΑΚ, 821 και 822 ΚΠολΔ, δηλ. ο νομέας της κληρονομίας ήταν εφοδιασμένος με κληρονομητήριο και ο τρίτος αγνοούσε την ανακρίβεια ή την ανάκλησή του (καλόπιστος)²⁵⁰. Συνεπώς στην προκείμενη περίπτωση δεν εφαρμόζεται το άρθρο 1872 εδ. Β' ΑΚ.

247. Βλ. όμως και ΕφΝαυπλ 154/2003 ΕλλΔνη 2004,243 η οποία αφορά περίπτωση αγοραστή της κληρονομίας: «Στην περίπτωση αυτή ο κληρονόμος μπορεί είτε να εναγίγει τον πωλητή νομέα της κληρονομίας για το τίμημα, εγκρίνοντας την εκποίηση της κληρονομίας (άρθρ. 1872 αρ. 2 ΑΚ), είτε να στραφεί κατά του αγοραστή απαιτώντας τα κληρονομιαία με την περί κλήρου αγωγή».

248. Βλ. για όλα τα ανωτέρω Παναγιωτόπουλο σε Γεωργιάδη ΣΕΑΚ, άρθρο 1872, αρ. 12.

249. Κουσουλής σε Γεωργιάδη/Σταθόπουλου ΑΚ, άρθρα 1872-1873, αρ. 12, υποσημ. 29, Παναγιωτόπουλος σε Γεωργιάδη ΣΕΑΚ, άρθρο 1872, αρ. 12.

250. Γεωργιάδης, ΚληρΔ, § 46, αρ. 63. Βλ. ιδίως ΕφΘεσ 1400/2001 Αρμ 2003,798: «Από τις διατάξεις των άρθρων 1956, 1962, 1963 ΑΚ, 821 και 822 ΚΠολΔ συνάγεται ότι, εκείνος που κατονομάζεται κληρονόμος στο κληρονομητήριο, τεκμαίρεται ότι έχει όλα τα αναφερόμενα σ' αυτό δικαιώματα και δεν περιορίζεται με άλλες διατάξεις, πλην των αναγραφόμενων στο κληρονομητήριο. Το τεκμήριο δε αυτό επάγεται ως συνέπεια ότι είναι ισχυρή κάθε δικαιοπραξία που κατάρτισε ο κατονομαζόμενος στο κληρονομητήριο ως κληρονόμος με οποιονδήποτε τρίτο, εκτός αν ο τελευταίος τελούσε εν γνώσει της ανακρίβειάς του κληρονομητηρίου ή της υποβολής αιτήσεως αφαιρέσεώς του, ή κηρύξεως αυτού ως ανισχύρου ή της δικαστικής αποφάσεως ανακλήσεως ή τροποποίησής του. Έτσι κάθε δικαιοπραξία, είτε είναι μονομερής είτε είναι σύμβαση υποσχετική ή εμπράγματη, παραμένει αμετακλήτως ισχυρή έναντι του καλής πίστεως τρίτου, που κατά την κατάρτισή της βασίσθηκε στο υφιστάμενο ενεργό κληρονομητήριο. Το κληρονομητήριο δε αυτό, και αν εκ των υστέρων αποδειχθεί ανακριβές, δεσμεύει και τον αληθινό κληρονόμο, ο οποίος διατηρεί το δικαίωμα να ζητήσει από τον φερόμενο ως κληρονόμο, που ενήργησε δυνάμει του ανακριβούς κληρονομητηρίου, το αντικατάλλαγμα... Εάν ο φερόμενος στο κληρονομητήριο ως κληρονόμος,

- 157 Επίσης εάν ο νομέας της κληρονομίας μεταβιβάσει κληρονομαία κινητά πράγματα προς τον καλόπιστο τρίτο, δεν μπορεί να τύχει εφαρμογής ούτε το άρθρο 1036 ΑΚ (καλόπιστη κτήση κινητού), διότι τα κληρονομαία κινητά πράγματα έχουν ξεφύγει από τη νομή του κληρονόμου χωρίς τη θέλησή του (άρθρο 1038 ΑΚ), εκτός και αν συντρέχουν οι προϋποθέσεις του άρθρου 1039 ΑΚ²⁵¹.
- 158 Ο τρίτος πάντως ενδέχεται και αναλόγως των πραγματικών περιστατικών, να αποκρούσει την ασκηθείσα εναντίον του ειδική αγωγή από τον κληρονόμο ως καταχρηστική (άρθρο 281 ΑΚ), εάν είναι καλόπιστος και ταυτόχρονα εάν το αντικατάλλαγμα επαρκεί για την πλήρη ικανοποίηση του κληρονόμου²⁵².

IV. Επιλογή από τη νομολογία²⁵³

- 159 Από την πρόσφατη νομολογία του Αρείου Πάγου, χαρακτηριστικές περιπτώσεις εφαρμογής του άρθρ. 1872 ΑΚ είναι οι εξής:
- 160 Α) Η ΑΠ 1413/2014²⁵⁴ έκρινε ότι αντικατάλλαγμα αποτελεί το διαμέρισμα που αγόρασε ο εναγόμενος νομέας της κληρονομίας με χρήματα της κληρονομίας και το τίμημα που απέκτησε από την πώληση διαμερίσματος της διαθέτιδας-κληρονομούμενης.
- 161 Σύμφωνα με τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης, ο Άρειος Πάγος επικύρωσε την απόφαση του Εφετείου, με την οποία είχε κριθεί ότι η διαθέτης, η οποία είχε συντάξει δημόσια διαθήκη στην οποία κατέλιπε την περιουσία της (ένα ακίνητο και μετρητά σε τραπεζικούς λογαριασμούς) στον αδερφό της αποκλείοντας από την κληρονομία τις αδερφές της και εξ αδιαθέτου κληρονόμους της, κατά τον χρόνο σύντα-

δυνάμει του κληρονομητηρίου αυτού προέλθει σε συμφωνία με καλόπιστο τρίτο και ο τελευταίος κατασκευάζει σε κληρονομαίο ακίνητο πολυώροφη οικοδομή, λαμβάνοντας ως αμοιβή εξ αδιαιρέτου ποσοστό επί του οικοπέδου στο οποίο θα αντιστοιχούν ορισμένες οριζόντιες ιδιοκτησίες (αντιπαροχή), η μεταβολή αυτή στο κληρονομαίο ακίνητο δεν το μεταβάλλει σε αντικατάλλαγμα. Και τούτο γιατί, ως προς ένα μέρος του οικοπέδου, αυτό που αναφέρεται στις οριζόντιες ιδιοκτησίες που περιέχονται στον οικοπεδούχο εργοδότη, δεν επέρχεται μεταβολή λόγω μεταβιβάσεως. Αν συνεπώς αληθινός κληρονόμος με την περί κλήρου αγωγή του ζητεί από τον pro herede νομέα της κληρονομίας να του αποδοθεί το κληρονομικό του μερίδιο, που συνίσταται σε εξ αδιαιρέτου ποσοστό επί του κληρονομαίου οικοπέδου, η αγωγή του δεν απορρίπτεται ως μη νόμιμη, αν αποδειχθεί ότι επ' αυτού ανοικοδομήθηκε πολυώροφη οικοδομή που υπήχθη στο σύστημα της οριζόντιας ή κάθετης ιδιοκτησίας. Αλλά γίνεται δεκτή και διατάσσεται η απόδοση του κληρονομικού του μεριδίου, το οποίο όμως περιορίζεται στο ποσοστό που απέμεινε μετά την αφαίρεση του εργολαβικού ανταλλάγματος».

251. Κουσουλής σε Γεωργιάδη/Σταθόπουλου ΑΚ, άρθρα 1872-1873, αρ. 13, Γεωργιάδης, ΚληρΔ, § 46 αρ. 63, υποσημ. 94, Ψούνη, ΚληρΔ ΙΙ, σ. 450. Πρβλ. και Γεωργιάδη, Εμπράγματο Δίκαιο, ό.π., § 50, αρ. 54 (μόνο αν ο εκποιών είχε επιτύχει την έκδοση κληρονομητηρίου, ο καλόπιστος τρίτος αποκτά).
252. Παναγιωτόπουλος σε Γεωργιάδη ΣΕΑΚ, άρθρο 1872, αρ. 13.
253. Βλ. και τα παραδείγματα πρακτικής εφαρμογής των επιμέρους εδαφίων του άρθρου 1872 σε Γεωργιάδη, ΚληρΔ, § 46, σελ. 907-908, Ψούνη, ΚληρΔ ΙΙ, σ. 450-451.
254. ΕφΑΔ 4/2015, 331 επ.

ξης της δημόσιας διαθήκης ήταν ανίκανη προς σύνταξη αυτής, εξαιτίας ψυχικής διαταραχής (άνοια σε συνδυασμό και με πλήθος παθολογικών προβλημάτων) και με την κατάσταση γήρατος που διήγε, που περιόριζε αποφασιστικά τη λειτουργία της βούλησής της και ακολούθως αναγνώρισε αφενός την ακυρότητα της διαθήκης και κατ' επέκταση το εξ αδιαθέτου κληρονομικό δικαίωμα της αναιρεσίβλητης σε ποσοστό 1/3 της κληρονομιάς περιουσίας και υποχρέωσε τον αναιρεσειόντα να αποδώσει στην τελευταία το αντικατάλλαγμα που υποκατέστησε τα αρχικά αντικείμενα της κληρονομίας που εξήλθαν από αυτήν και τα νέμεται ως κληρονόμος, δηλαδή τα 1/3 εξ αδιαιρέτου του ακινήτου που αγόρασε με χρήματα της κληρονομίας, καθώς και να της καταβάλει το ποσόν των 26.666 ευρώ, που αντιπροσωπεύει το ανάλογο με την κληρονομική μερίδα τίμημα από την πώληση του κληρονομιαίου ακινήτου.

Β) Οι ΑΠ 248/2003 και ΑΠ 1590/2007²⁵⁵ δέχθηκαν ότι στην περίπτωση που ο αντι- 162
ποιούμενος το κληρονομικό δικαίωμα του ενάγοντος (δηλαδή ο νομέας της κληρονομίας) είναι ο συμβαλλόμενος ως οικοπεδούχος σε σύμβαση ανοικοδόμησης επί αντιπαροχή με σύσταση οριζόντιας ιδιοκτησίας, η αξίωση του ενάγοντος κληρονόμου περιορίζεται στο ποσοστό του οικοπέδου που παρέμεινε στον φερόμενο ως οικοπεδούχο και εξακολουθεί να αποτελεί κληρονομιαίο αντικείμενο με τις οριζόντιες ιδιοκτησίες που αντιστοιχούν σ' αυτό και δεν μπορεί να γίνει λόγος για κληρονομικό αντικατάλλαγμα, αφού στη θέση των εκποιηθέντων ποσοστών ως εργολαβικής αμοιβής υπεισήλθαν οι εν λόγω χωριστές ιδιοκτησίες, οι οποίες ενσωματώθηκαν στο ως άνω κληρονομιαίο ποσοστό που παρέμεινε στον οικοπεδούχο.

Κατά το πραγματικό της υπόθεσης, κληρονομούμενος κατέλιπε μοναδικούς εξ αδια- 163
θέτου κληρονόμους του κατ' ισομοιρία τρία τέκνα του. Ένα από αυτά (ο εναγόμενος), προβάλλοντας εαυτόν ως μοναδικό κληρονόμο του πατέρα τους και στηριζόμενος σε προηγούμενη διαθήκη του παππού του, πέτυχε την έκδοση κληρονομητηρίου ως μοναδικού κληρονόμου του τελευταίου²⁵⁶, και στη συνέχεια προήλθε σε συμφωνία με εργολήπτρια εταιρία, με την οποία ανέλαβε, κατόπιν συντάξεως εργολαβικού και προσυμφώνου μεταβιβάσεως οριζοντίων ιδιοκτησιών, την υποχρέωση να ανοικοδομήσει πολυώροφη οικοδομή επί ενός κληρονομιαίου οικοπέδου κατά το σύστημα της αντιπαροχής και να λάβει ως εργολαβικό αντάλλαγμα οριζόντιες ιδιοκτησίες, που αντιστοιχούν σε ποσοστά τοις χιλίοις επί του οικοπέδου, τα οποία ο νομέας της κληρονομίας - εναγόμενος ανέλαβε την υποχρέωση να μεταβιβάσει σταδιακά κατά κυριότητα στην κατασκευάστρια εταιρία ή σε τρίτα πρόσωπα καθυπόδειξή της. Ο εναγόμενος διατήρησε τα υπόλοιπα ποσοστά επί του οικοπέδου μετά την αντιστοιχουσών σ' αυτά υπολοίπων οριζοντίων ιδιοκτησιών και του δικαιώματος υψούν,

255. ΕλλΔνη 2004,465 και ΧρΙΔ 2003,528 = ΝοΒ 2003,1851 και Δ 2008,259 αντιστοίχως.

256. Άρα, εφόσον το κληρονομητήριο του είναι ανακριβές και εφόσον αυτός αντιποιείται το κληρονομικό δικαίωμα της αδερφής του, είναι νομέας της κληρονομίας.

υπεγράφησαν δε και δύο πωλητήρια συμβόλαια μεταβιβάσεως οριζοντίων ιδιοκτησιών προς τρίτους²⁵⁷.

- 164 Η ενάγουσα αδερφή του και συγκληρονόμος εξ αδιαθέτου, όταν πληροφορήθηκε τα παραπάνω γεγονότα, πέτυχε την αφαίρεση του κληρονομητηρίου που είχε χορηγηθεί στον εναγόμενο και ακολούθως νομίμως έκριναν τα δικαστήρια της ουσίας και τελικώς το Εφετείο²⁵⁸ που επελήφθησαν της σχετικής αγωγής περί κλήρου, ότι οι επακολουθήσασες συμβάσεις πώλησεως των δυο ακινήτων προς τρίτους είναι έγκυρες, διότι κατά τη σύναψη των εν λόγω συμβάσεων (εργολαβικού και αγοραπωλητηρίων) οι αντισυμβαλλόμενοι του εναγομένου βρίσκονταν σε καλή πίστη ως προς την κυριότητα αυτού επί του οικοπέδου²⁵⁹ και αναγνώρισε το κληρονομικό δικαίωμα της ενάγουσας αδερφής επί των ποσοστών του κληρονομαίου οικοπέδου μετά των αντιστοιχουσών σ' αυτά οριζοντίων ιδιοκτησιών που είχε διατηρήσει ο εναγόμενος, ως κληρονομαίο αντικείμενο²⁶⁰.

ΣΤ. Λοιπά δικονομικά ζητήματα

Ι. Αρμοδιότητα

1. Καθ' ύλην αρμοδιότητα

- 165 Στην αγωγή περί κλήρου η καθ' ύλην αρμοδιότητα προσδιορίζεται από την αξία του αντικειμένου της διαφοράς (άρθρο 7 ΚΠολΔ). Ακριβέστερα η καθ' ύλην αρμοδιό-

257. Παρόλο την ανακρίβεια του κληρονομητηρίου, οι δικαιοπραξίες αυτές είναι έγκυρες, τόσο αυτές με την καλόπιστη εργολήτρια εταιρεία όσο και με τους τρίτους αγοραστές, λόγω του τεκμηρίου των άρθρ. 1963 ΑΚ και 821 και 822 ΚΠολΔ.

258. Είναι η απόφαση του Εφθεσ 1400/2001 Αρμ 2003,798, η οποία και επικυρώθηκε από την ΑΠ 248/2003 ΕλλΔνη 2004,465 = ΧρΙΔ 2003,528 = ΝοΒ 2003,1851

259. Εδώ η σύμβαση ανοικοδόμησης επί αντιπαροχή με σύσταση οριζόντιας ιδιοκτησίας και η πώληση των οριζοντίων ιδιοκτησιών προς τρίτους δεν ήταν άκυρη, ώστε να τυγχάνει εφαρμογής το άρθρο 1872 εδ. Β' ΑΚ, διότι αφενός μεν το ποσοστό του οικοπέδου που παρέμεινε στον νομέα της κληρονομίας και φερόμενο ως οικοπεδούχο εξακολουθεί να αποτελεί κληρονομαίο αντικείμενο με τις οριζόντιες ιδιοκτησίες που αντιστοιχούν σ' αυτό και δεν αποτελεί αντικατάλλαγμα, ενώ και η εργολήτρια εταιρεία και οι τρίτοι αγοραστές ήταν καλόπιστοι, αφού ο νομέας της κληρονομίας ήταν εφοδιασμένος με κληρονομητήριο και αυτοί αγνοούσαν την ανακρίβεια ή την ανάκλησή του κατά τα άρθρα 1963 ΑΚ, 821 και 822 ΚΠολΔ. Συνεπώς δεν υπήρχε άκυρη δικαιοπραξία που μπορούσε να ισχυροποιηθεί κατ' άρθρο 1872 εδ. Β' ΑΚ (όπως αν οι τρίτοι γνώριζαν την ανακρίβεια του κληρονομητηρίου), αλλά εξαρχής έγκυρη δικαιοπραξία.

260. Ουσιαστικά η ενάγουσα με την περί κλήρου αγωγή μπορεί να αξιώσει (ενοχική αξίωση για απόδοση του αντικαταλλάγματος – άρθρο 949 ΚΠολΔ) από τον εναγόμενο – νομέα της κληρονομίας την απόδοση του ποσοστού στο οικόπεδο και τις οριζόντιες ιδιοκτησίες, που αυτός διατήρησε στα πλαίσια της εργολαβικής συμβάσεως αντιπαροχής και περιήλθαν σε αυτόν ως δικαιοπρακτικό αντικατάλλαγμα και όχι το ποσοστό του οικοπέδου ή τις οριζόντιες κατοικίες που περιήλθαν στην εργολήτρια ή σε τρίτους.

τητα προσδιορίζεται από την αξία του κληρονομικού μεριδίου του ενάγοντος (ή η αξία της μερίδας του καθενός εάν είναι περισσότεροι ενάγοντες κατά άρθρο 1884 ΑΚ) κατά τον χρόνο κατάθεσης της αγωγής στο πρωτοβάθμιο δικαστήριο (άρθρο 10 ΚΠολΔ)²⁶¹. Συνεπώς σε περίπτωση ομοδικίας, εφόσον πρόκειται για διαιρετά δικαιώματα, όπως είναι το ασκούμενο με την περί κλήρου αγωγή και οι χρηματικές απαιτήσεις, τότε για τον καθορισμό της αξίας του αντικειμένου της διαφοράς και συνακόλουθα της καθ' ύλην αρμοδιότητας, λαμβάνεται υπ' όψη το αίτημα κάθε ενάγοντος ή το αιτούμενο από κάθε εναγόμενο²⁶². Η καθ' ύλην αρμοδιότητα αποτιμητών σε χρήματα διαφορών των Ειρηνοδικείων, Μονομελών και Πολυμελών Πρωτοδικείων καθιερώνεται στα άρθρα 14, 16 και 18 ΚΠολΔ²⁶³.

2. Κατά τόπο αρμοδιότητα/διεθνής δικαιοδοσία

Ι. Κατά τόπο αρμοδιότητα: Η αγωγή περί κλήρου υπάγεται στην αποκλειστική δικαιοδοσία της κληρονομίας που καθιερώνεται στο άρθρο 30 ΚΠολΔ²⁶⁴. Σύμφωνα με το 166 άρθρο αυτό, η αγωγή περί κλήρου υπάγεται στην αποκλειστική δικαιοδοσία του τόπου όπου είχε την κατοικία του ο κληρονομούμενος όταν πέθανε και αν δεν είχε κατοικία, τη διαμονή του²⁶⁵. Με την καθιέρωση της δωσιδικίας αυτής, η οποία είναι αποκλειστική και ισχύει για την από διαθήκης και για την από εξ αδιαθέτου διαδοχή (ενν. και για την αναγκαστική διαδοχή), επιτυγχάνεται πληρέστερη και ασφαλέστερη απονομή της δικαιοσύνης για τις διαφορές που υπάγονται σ' αυτή λόγω του ότι το αρμόδιο γι' αυτή δικαστήριο βρίσκεται πλησιέστερα από κάθε άλλο στον τόπο των διαφορών και στα έγγραφα, πράγμα που καθιστά ευχερέστερη τη συλλογή των αποδείξεων²⁶⁶.

261. ΕφΑθ 1215/1990 ΕλλΔνη 1991,1342, ΠΠρΑθ 3979/2009 Ισοκράτης, ΠΠρΑθ 2662/2009 Αρμ 2010,1837, ΠΠρΘεσ 2227/1992 Αρμ 1992,909, ΜΠρΑθ 538/2009 ΝΟΜΟΣ, *Καράκωστας* ΑΚ, άρθρο 1871, σ. 545, *Παναγιωτόπουλος* σε Γεωργιάδη ΣΕΑΚ, άρθρο 1871, αρ. 57, *Ψούνη*, ΚληρΔ ΙΙ, σ. 455.

262. ΠΠρΑθ 3979/2009 Ισοκράτης.

263. Ήδη προσφάτως ψηφίσθηκε ο Ν 4335/2015 (ΦΕΚ Α' 87), με τον οποίο αντικαταστάθηκαν ή και τροποποιήθηκαν πλήθος διατάξεις του ΚΠολΔ., ανάμεσα στις οποίες και τα άρθρα 14 και 16. Ο Ν 4335/2015 θα ισχύει από 1.1.2016. Βλ. το έργο Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας (επιμ. Λ. Καρατζά), 6η έκδ., Νομική Βιβλιοθήκη, 2015, όπου και παρατίθενται κατ' αντιπαράσταση το ισχύον σήμερα άρθρο του ΚΠολΔ με το νέο άρθρο που θα ισχύει από 1.1.2016.

264. Βλ. αναλυτικώς, αντί άλλων, *Μπαλογιάννη* σε Απαλαγάκη ΚΠολΔ, άρθρο 30, αρ. 1 επ., όπου και περαιτέρω παραπομπές σε θεωρία και νομολογία.

265. ΕφΠειρ 245/2009 Ισοκράτης, ΕφΑθ 9015/1991 ΕλλΔνη 1993,1630, *Φίλιος*, ΚληρΔ, § 109 Α σ. 209, *Γεωργιάδης*, ΚληρΔ, § 46, αρ. 49, *Παναγιωτόπουλος* σε Γεωργιάδη ΣΕΑΚ, άρθρο 1871, αρ. 57, *Ψούνη*, ΚληρΔ ΙΙ, σ. 455.

266. *ΕιρΚουφαλίων* 86/2010 ΝΟΜΟΣ, *Μπαλογιάννη* σε Απαλαγάκη ΚΠολΔ, άρθρο 30, αριθ. 1 επ., *Ψούνη*, ΚληρΔ ΙΙ, σ. 455.

- 167 Στην ίδια δωσιδικία υποστηρίζεται ότι υπάγονται και οι ειδικές αγωγές που ασκεί ο κληρονόμος (η διατύπωση του άρθρου 30 ΚΠολΔ αφορά και αγωγή κατά «κατόχου της κληρονομίας»), όταν δηλαδή ενάγει υπό την ιδιότητα του κληρονόμου, κατά αυτού που νέμεται την κληρονομία, είτε ως *pro herede* είτε ως *pro possessore*²⁶⁷.
- 168 **II. Διεθνής δωσιδικία:** Η αγωγή περί κλήρου εξαιρείται από το πεδίο εφαρμογής του Κανονισμού Βρυξελλών I 44/2001 και της Σύμβασης του Λουγκάνο και εμπίπτει στη διεθνή δικαιοδοσία των άρθρ. 3 § 1 και 30 § 1 ΚΠολΔ²⁶⁸.
- 169 Όπως παγίως δέχεται η νομολογία, με τη διάταξη του άρθρ. 30 § 1 ΚΠολΔ, ιδρύεται αποκλειστική δωσιδικία και είναι ειδικότερη, σε σχέση με τις μνημονευόμενες στο άρθρο αυτό κληρονομικές διαφορές, τόσο έναντι της διατάξεως του άρθρου 29 ΚΠολΔ που θεμελιώνει ειδική, αποκλειστική επίσης δωσιδικία για εμπράγματα και άλλες διαφορές που αφορούν ακίνητα, όσο και έναντι της διατάξεως του άρθρου 40 ΚΠολΔ, η οποία ιδρύει την ειδική συντρέχουσα δωσιδικία της περιουσίας. Συνεπώς αν ο κληρονομούμενος είχε κατά το χρόνο του θανάτου του την κατοικία του και εν ελλείψει κατοικίας τη διαμονή του, στην αλλοδαπή, δεν υφίσταται συνδυαστικό στοιχείο που να θεμελιώνει δωσιδικία κληρονομίας ημεδαπού δικαστηρίου για την επίλυση των μνημονευομένων στο άρθρο 30 ΚΠολΔ διαφορών, αδιαφόρως αν πρόκειται για κληρονομία Έλληνα υπηκόου και ανεξαρτήτως αν ο εναγόμενος έχει την κατοικία ή έδρα στην ημεδαπή ή αν υπάρχει κληρονομιαίο στοιχείο, ακίνητο η κινητό, στην Ελλάδα²⁶⁹.
- 170 Επομένως αν ο κληρονομούμενος, ημεδαπός (Έλληνας) ή αλλοδαπός, κατά τον χρόνο του θανάτου του, είχε κατοικία ή διαμονή στην ημεδαπή, υπάρχει διεθνής δικαιοδοσία των ελληνικών δικαστηρίων για την εκδίκαση της περί κλήρου αγωγής, ανεξάρτητα αν στην κληρονομία περιλαμβάνονται και ακίνητα που βρίσκονται στην ημεδαπή ή στην αλλοδαπή. Εάν η κατοικία του ήταν στην αλλοδαπή και δεν είχε κατοικία ή διαμονή στην ημεδαπή δεν ισχύει η δωσιδικία της κληρονομίας, η οποία, όπως προκύπτει από το άρθρ. 30 ΚΠολΔ, έχει ως βασική προϋπόθεση την κατοικία ή

267. Νικόπουλος, Περί της δωσιδικίας της κληρονομίας, Αρμ 1973, σ. 358 επ., Παπαντωνίου, ΚληρΔ, σ. 186-187 και υποσημ. 20 όπου και αναρρήσεις για την περίπτωση που δεν αμφισβητείται το κληρονομικό δικαίωμα, Ψούνη, ΚληρΔ II, σ. 455, Μπρακατσούλας, Κληρονομικό Δικονομικό Δίκαιο, 2015, σ. 570.

268. Παναγιωτόπουλος σε Γεωργιάδη ΣΕΑΚ, άρθρο 1871, αρ. 56, Ψούνη, ΚληρΔ II, σ. 455.

269. ΑΠ 123/2000 ΝοΒ 49,230, ΑΠ 583/1995, ΕΕΝ 1996,508, ΕφΑθ 2513/2004, ΕλλΔνη 2005,1466, ΕφΑθ 4896/2003 ΕλλΔνη 2004,498, ΕφΑθ 1609/2003 ΕλλΔνη 2004,1467, ΕφΑθ 8439/1993 ΝοΒ 1994,1006, ΕφΑθ 9015/1991 ΕλλΔνη 1993,1630 (με ειδική αναφορά στην περί κλήρου αγωγή και περαιτέρω παραπομπές σε θεωρία), ΠΠρΑθ 1634/2011 ΝΟΜΟΣ. Πρβλ. Βασιλακάκη, Η εκ διαθήκης κληρονομική διαδοχή κατά το ιδιωτικό διεθνές δίκαιο, σ. 134, Κουσουλή σε Γεωργιάδη/Σταθόπουλου ΑΚ, άρθρο 1871, αρ. 26.

την διαμονή του κληρονομούμενου στην ημεδαπή κατά τον χρόνο του θανάτου του²⁷⁰.

II. Διαδικασία

Η αγωγή περί κλήρου υπάγεται στην τακτική διαδικασία (άρθρο 208 ΚΠολΔ επ.)²⁷¹. 171
Με τον πρόσφατο Ν 4335/2015 έχουν επέλθει ριζικές αλλαγές στη διαδικασία άσκησης και συζήτησης των αγωγών κατά την τακτική διαδικασία, ιδίως στα άρθρα 226, 228-233, 237, 238 ΚΠολΔ. Στο άρθρο 1 άρθρο ένατο § 1 Ν 4335/2015 ορίζεται ότι οι νέες διατάξεις θα εφαρμόζονται στις αγωγές που κατατίθενται μετά την 1.1.2016²⁷².

III. Εγγραφή των αγωγών στα βιβλία διεκδικήσεων/ κτηματολογικά φύλλα

1. Εγγραφή στα βιβλία διεκδικήσεων

Στο άρθρο 220 § 1 ΚΠολΔ (όπως ισχύει μετά από την αντικατάστασή του από το 172
άρθρο 21 του Ν 3994/2011) προβλέπεται ότι αγωγές, όταν αφορούν ακίνητα, εγγράφονται ύστερα από αίτηση του ενάγοντος στα βιβλία διεκδικήσεων του γραφείου της περιφέρειας όπου βρίσκεται το ακίνητο μέσα σε 30 ημέρες από την κατάθεσή τους, διαφορετικά απορρίπτονται και αυτεπαγγέλτως ως απαράδεκτες. Σκοπός της διάταξης αυτής, όσο και του άρθρ. 2 του ΒΔ 565/1968, που εκδόθηκε κατ' εξουσιοδότηση του ανωτέρω άρθρου 220 § 3 ΚΠολΔ, είναι η εδραίωση της πίστης των συναλλαγών και της προστασίας των τρίτων σε σχέση με τη νομική κατάσταση του ακινήτου²⁷³, οι οποίοι ως ειδικοί διάδοχοι των διαδίκων μετά την άσκηση της αγωγής, δεσμεύονται από το δεδικασμένο και την εκτελεστικότητα της επί της δίκης αυτής εκδιδόμενης αποφάσεως (άρθρα 325 εδ. α' και 919 ΚΠολΔ)²⁷⁴.

Κατά την κρατούσα και ορθότερη στη θεωρία άποψη, εάν στην κληρονομία περιλαμ- 173
βάνονται ακίνητα και η αγωγή περί κλήρου ασκείται με αίτημα την απόδοση αυτών, τότε πρέπει να εγγραφεί στα βιβλία διεκδικήσεων του Υποθηκοφυλακείου της περιφέρειας του ακινήτου, διαφορετικά απορρίπτεται ως απαράδεκτη²⁷⁵.

270. *Βαθρακοκόιλης*, ΕρΝομΑΚ, άρθρο 1871, αρ. 22, *Παναγιωτόπουλος* σε Γεωργιάδη ΣΕΑΚ, άρθρο 1871, αρ. 57, *Ψούνη*, ΚληρΔ II, σ. 455.

271. *Βαθρακοκόιλης*, ΕρΝομΑΚ, άρθρο 1871, αρ. 20.

272. Βλ. τα νέα άρθρα του ΚΠολΔ σε Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας (επιμ. Λ. Καρατζά), 6η έκδ., Νομική Βιβλιοθήκη, 2015, σ. 95 επ.

273. ΑΠ 254/2007 ΝοΒ 2997, 1589

274. Βλ., αντί άλλων, *Μπαλογιάννη* σε Απαλαγάκη ΚΠολΔ, άρθρο 220, αριθ. 1.

275. *Δωρής*, Σημείωση στην ΠΠρΑθ 5545/1982 ΝοΒ 1983, σ. 539-541, *Παπαντωνίου*, ΚληρΔ, σ. 180 (διασταλτική ερμηνεία του άρθρ. 220 ΚΠολΔ), *Παπαδόπουλος*, Αγωγές Κληρονομικού Δικαίου Α', σ. 432, *Κουσουλής* σε Γεωργιάδη/Σταθόπουλου ΑΚ, άρθρο 1871, αρ. 29, *Καράκωστας*, ΑΚ, άρθρο 1871, σ. 546, *Φίλιος*, ΚληρΔ, § 109 Δ, σ. 211, *Γεωργιάδης*, ΚληρΔ, § 46, αρ. 50, *Γ. Γεωργιάδης*, Η προστασία της νόμιμης μοίρας, Αθήνα, 2013, § 19, αρ. 42, *Παναγιωτόπουλος* σε Γεωργιάδη

- 174 Δικαιολογητικός σκοπός της εγγραφής της περί κλήρου αγωγής στα βιβλία διεκδικήσεων αποτελεί το γεγονός ότι προστατεύονται οι ενδεχόμενοι ειδικοί διάδοχοι του εναγομένου, απέναντι στους οποίους ισχύει το δεδικασμένο από την τελεσίδικη απόφαση επί της αγωγής κατά του δικαιοπαρόχου τους (άρθρ. 325 αρ. 2 ΚΠολΔ) και είναι δυνατή επίσης η αναγκαστική εκτέλεση²⁷⁶ (άρθρο 919 αρ. 1 ΚΠολΔ). Ακόμα και αν το αίτημα της αγωγής περί κλήρου είναι μόνο αναγνωριστικό του κληρονομικού δικαιώματος (είτε κατά περιορισμό, οπότε θα έχουμε αναγνωριστική περί κλήρου αγωγή είτε ως αναγνωριστική του κληρονομικού δικαιώματος αγωγή), χωρίς δηλαδή αίτημα απόδοσης των κληρονομιών, η αγωγή και πάλι πρέπει να εγγράφεται στα βιβλία διεκδικήσεων κατ' άρθρ. 220 ΚΠολΔ. Και τούτο διότι οι τρίτοι που θέλουν να αποκτήσουν κυριότητα ή νομή σε ακίνητο από πρόσωπο που στηρίζει την κυριότητά του σε κληρονομικό δικαίωμα, έχουν δικαιολογημένο συμφέρον να γνωρίζουν εάν αμφισβητείται ή όχι το θεμέλιο της κυριότητας ή της νομής του δικαιοπαρόχου τους, ήτοι το κληρονομικό του δικαίωμα, το οποίο δεν θα κριθεί εκ νέου σε μια αγωγή (κυριότητας ή νομής) που τυχόν ασκήσει ο κληρονόμος εναντίον τους, αφού έχει ήδη κριθεί τελεσίδικα από την απόφαση επί της περί κλήρου αγωγής και το δεδικασμένο αυτό μπορεί να αντιταχθεί και εναντίον τους²⁷⁷.
- 175 Για τον λόγο δε αυτό υποστηρίζεται ότι εφόσον περιλαμβάνονται στην κληρονομία ακίνητα, στα βιβλία διεκδικήσεων πρέπει να εγγράφεται και η *αναγνωριστική αγωγή κληρονομικού δικαιώματος*, καθώς και η αγωγή για την *αναγνώριση της ανυπαρξίας κληρονομικού δικαιώματος*, διότι ο λόγος, για τον οποίο θεσπίστηκε η εν λόγω διάταξη, δηλαδή η προστασία των τρίτων, συντρέχει και στην περίπτωση που ασκούνται οι προαναφερόμενες αγωγές²⁷⁸.
- 176 Η διαγραφή της αγωγής περί κλήρου από τα βιβλία διεκδικήσεων γίνεται καταρχήν από τον υποθηκοφύλακα λόγω τελεσίδικης απόρριψης της αγωγής αυτής (βλ. άρθρο 3 ΒΔ 565/1968). Περαιτέρω, αναφορικά με τη διαγραφή των φανερά αβάσιμων αγωγών, το άρθρο 220 παρ. 2 ΚΠολΔ ορίζει ότι «αν οι αγωγές και ανακοπές που εγγράφηκαν στα βιβλία διεκδικήσεων είναι φανερά αβάσιμες, διατάσσεται η διαγραφή τους, κατά τη διαδικασία των άρθρων 740 επ. Στη συζήτηση κλητεύεται υποχρεω-

ΣΕΑΚ, άρθρο 1871 αρ. 69, *Ψούνη*, ΚληρΔ ΙΙ, σ. 453-454. Πρβλ. ΕφΘεσ 1967/1999 Αρμ 1999,1069, ΠΠρΘεσ 20313/2011 Ισοκράτης, ΠΠρΑθ 2662/2009 Αρμ 2010,1837, ΠΠρΑθ 5588/2004 Ισοκράτης, ΠΠρΒέρ 289/1999 Αρμ 1999,1098.

276. *Δωρής*, Σημείωση στην ΠΠρΑθ 5545/1982 ΝοΒ 983, σ. 540.

277. Βλ. ad hoc *Δωρή*, Σημείωση στην ΠΠρΑθ 5545/1982 ΝοΒ 983, σ. 540, πρβλ. *Παναγιωτόπουλο* σε Γεωργιάδη ΣΕΑΚ, άρθρο 1871, αρ. 70.

278. ΑΠ 491/2009 ΝοΒ 2009,1702, ΑΠ 1290/2002 ΝοΒ 2003 1024, ΕφΑθ 2490/2005 ΕλλΔνη 2006,585, ΕφΑθ 267/1992 ΕλλΔνη 1994,444, ΠΠρΑθ 485/2010 ΝοΒ 2010,1419, ΠΠρΑθ 46/2010 ΝΟΜΟΣ. Πρβλ. *Παπαντωνίου*, ΚληρΔ, σ. 180 (με επιφύλαξη), *Παπαδόπουλος*, Αγωγές Κληρονομικού Δικαίου Α', σ. 354. Βλ. όμως και ΠΠρΚαθ 113/1993 Αρμ 1993,817, *Μαθθίας*, σημείωμα στην ΠΠρΑθ 2757/1988 ΕλλΔνη 1991,995.

τικά αυτός που έχει καταθέσει την αγωγή ή ανακοπή που πρέπει να διαγραφεί. Μετά την παρέλευση δεκαετίας από την κατάθεση, η διαγραφή μπορεί να διαταχθεί και χωρίς κλήτευση, αν κατά την κρίση του δικαστηρίου αυτή είναι δύσκολη». Κατά τη διάταξη αυτή αν οι αγωγές, οι οποίες εγγράφονται στα βιβλία διεκδικήσεων, μεταξύ των οποίων και η περί κλήρου (άρθρο 1871 ΑΚ), είναι προφανώς αβάσιμες, διατάσσεται η διαγραφή τους κατά τη διαδικασία των άρθρων 740 επ. ΚΠολΔ²⁷⁹, μη απαιτούμενης της υποβολής σχετικής αίτησης στον αρμόδιο Υποθηκοφύλακα²⁸⁰, αλλά και της κλήτευσης του ενάγοντος, σε περίπτωση κατά την οποία παρήλθε δεκαετία από την κατάθεση της αγωγής και εφόσον κριθεί ότι η κλήτευσή του είναι δυσχερής²⁸¹. Με τη διάταξη αυτή προβλέπεται η διαγραφή της αγωγής και πριν από την τελεσίδικη κρίση της, και ανεξάρτητα από το εάν αυτή είναι εκκρεμής ή έχει εκδοθεί οριστική απόφαση απόρριψής της, αφού από τη διατύπωση της διάταξης δεν γίνεται διάκριση μεταξύ αγωγών εκκρεμών, απλώς, ενώπιον του αρμόδιου δικαστηρίου (αυτών, δηλαδή, που δεν έχουν εισαχθεί προς εκδίκαση) ή αγωγών, επί των οποίων η συζήτηση έχει ήδη αρχίσει ή εκείνων επί των οποίων έχει ήδη εκδοθεί οριστική απορριπτική απόφαση. Η έννοια της «προφανώς αβάσιμης» αγωγής είναι ότι η αγωγή χαρακτηρίζεται ως αβάσιμη είτε νόμω είτε ουσία, χωρίς τη διεξαγωγή αποδεικτικής διαδικασίας. Αυτό μπορεί να συμβεί, στην περίπτωση κατά την οποία αυτή είναι νόμω ή ουσία αβάσιμη (βάσει, όμως, πασίδηλου γεγονότος) ή όταν έχει παραγραφεί εν επιδικία η ασκηθείσα αξίωση ή ακόμη όταν έχει εγκαταλειφθεί επί μεγάλο χρονικό διάστημα, καθώς και η εκκρεμότητα του δικογράφου για μακρό χρόνο χωρίς συζήτηση²⁸².

Συντρεχουσών των ως άνω προϋποθέσεων, νομίμως διαγράφεται και η αγωγή περί κλήρου από τα βιβλία διεκδικήσεων²⁸³.

2. Καταχώριση στα κτηματολογικά φύλλα

Σύμφωνα με το άρθρο 12 § 1 περ. ιβ' του Ν 2664/1998, μεταξύ των καταχωριζόμενων στα κτηματολογικά φύλλα των ακινήτων πράξεων είναι και οι κατ' άρθρο 220 του ΚΠολΔ αγωγές²⁸⁴. Από τη διάταξη αυτή του Ν 2664/1998 σε συνδυασμό με την παρ. 5 της ίδιας διάταξης και το άρθρο 13 § 2 εδ. δ' του ίδιου νόμου προκύπτει ότι η σχετική αγωγή πρέπει να καταχωρείται στο οικείο κτηματολογικό φύλλο μέσα σε

279. ΑΠ 1406/1998 ΕλλΔνη 1999,85.

280. ΕφΑθ 4838/1996 ΕλλΔνη 1997,878.

281. ΕφΔωδ 143/2006 ΝΟΜΟΣ, ΕφΚερκ 3/1993 Δ 1994,838.

282. ΕφΑθ 3465/2003 ΕλλΔνη 2004,197, ΕφΑθ 6846/2002 ΕλλΔνη 2003,207, ΕφΑθ 271/2002 ΕλλΔνη 2002,787, ΕφΑθ 9809/1998 ΕλλΔνη 1999,1580, ΕφΚερκ 3/1993 ό.π., ΜΠρΘεσ 319642/2008 Ισοκράτης.

283. ΕφΛαρ 200/2006 Ισοκράτης, ΜΠρΘεσ 6031/2008 Ισοκράτης.

284. Βλ., αντί πολλών, Δ. Αργυρίου, Το Δίκαιο του Κτηματολογίου, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2008, σ. 91.

προθεσμία κατ' ανώτατο όριο 30 ημερών από την κατάθεσή της, αλλιώς απορρίπτεται ως απαράδεκτη. Επομένως, αν στην περιφέρεια του κληρονομικού ακινήτου λειτουργεί Κτηματολογικό Γραφείο, η περί κλήρου αγωγή (όπως και η αναγνωριστική του κληρονομικού δικαιώματος αγωγή) πρέπει να καταχωρηθεί εντός 30 ημερών από την κατάθεσή της στο κτηματολογικό φύλλο του ακινήτου, αλλιώς απορρίπτεται αυτεπαγγέλτως από το Δικαστήριο ως απαράδεκτη²⁸⁵.

ΙV. Δικαστικό Ένσημο/Πιστοποιητικό Προϊσταμένου ΔΟΥ/ Επίδοση αγωγής στον οικονομικό Έφορο/Πιστοποιητικό Ε.Ν.Φ.Ι.Α./Γραμμάτιο προείσπραξης δικηγορικής αμοιβής

1. Δικαστικό ένσημο

- 179 Η αγωγή περί κλήρου, είτε ασκηθεί ως καταψηφιστική είτε ασκηθεί ως αναγνωριστική είτε ακόμα και αν απλώς ασκηθεί αναγνωριστική του κληρονομικού δικαιώματος αγωγή, υπόκειται σε καταβολή δικαστικού ενσήμου, κατά τις διατάξεις του Ν ΓΰΟΗ/1912, όπως ισχύει²⁸⁶. Το δικαστικό ένσημο προσκομίζεται κατά την κατάθεση των προτάσεων²⁸⁷.
- 180 Ειδικότερα σύμφωνα με το άρθρ. 2 του Ν ΓΰΟΗ/1912, όπως ερμηνεύτηκε αυθεντικά με το άρθρ. 7 § 1, 2, 3 και 4 του ΝΔ 1544/1942 και τροποποιήθηκε, με το άρθρο 11 ΝΔ 4189/1961, αν ο ενάγων παραλείψει την προκαταβολή του οφειλόμενου τέλους δικαστικού ενσήμου, θεωρείται ότι ερημοδικεί²⁸⁸.
- 181 Τούτο σημαίνει ότι σύμφωνα με τα άρθρα 173 § 1, 175 και 272 §1 ΚΠολΔ (που τέθηκε σε ισχύ στη θέση του καταργημένου άρθρ. 272 με το άρθρο 30 Ν 3994/2011), αν η συζήτηση γίνεται με επιμέλεια του ενάγοντος και είτε εμφανιστεί αυτός και δεν λάβει μέρος κανονικά στη συζήτηση είτε δεν εμφανιστεί, το δικαστήριο συζητεί την υπόθεση χωρίς αυτόν και απορρίπτει την αγωγή²⁸⁹. Στην ουσία η απόρριψη επέρχεται λόγω της ερημοδικίας, που μπορεί να είναι και πλασματική και δεν τίθεται κανένα απαράδεκτο της αγωγής. Η απορριπτική για μη καταβολή δικαστικού ενσήμου απόφαση μετά από την τελεσιδικία της, λόγω μη ασκήσεως κατ' αυτής ενδίκου μέσου, δημιουργεί δεδικασμένο (άρθρο 321 ΚΠολΔ) για το τυπικά παραδεκτό της αγωγής

285. Γεωργιάδης, ΚληρΔ, § 46 αρ. 50 και σημ. 71, Γ. Γεωργιάδης, Η προστασία της νόμιμης μοίρας, 2013, § 19, αρ. 42, Παναγιωτόπουλος σε Γεωργιάδη ΣΕΑΚ, άρθρο 1871 αρ. 71, Ψούνη, ΚληρΔ ΙΙ, σ. 454. Πρβλ. Εφΰων 111/2008 Αρμ 2008,1346, ΜΠρΘεσ 26148/2011 Ισοκράτης, ΜΠρΘεσ 5031/2007 ΝΟΜΟΣ,

286. Κουσουλής σε Γεωργιάδη/Σταθόπουλου ΑΚ, άρθρο 1871, αρ. 32, Γεωργιάδης, ΚληρΔ, § 46, αρ. 51, Παναγιωτόπουλος σε Γεωργιάδη ΣΕΑΚ, άρθρο 1871 αρ. 73, Ψούνη, ΚληρΔ ΙΙ, σ. 454.

287. Μπρακατσούλας, Κληρονομικό Δικονομικό Δίκαιο, ό.π., σ. 573.

288. Κουσουλής σε Γεωργιάδη/Σταθόπουλου ΑΚ, άρθρο 1871, αρ. 32, Γεωργιάδης, ΚληρΔ, § 46 αρ. 51.

289. ΜΠρΛαρ 47/2012 ΝοΒ 2012,594.

και για την ουσία της υπόθεσης και συνεπώς αποκλείεται η άσκηση νέας, με το αυτό αντικείμενο και μεταξύ των ίδιων διαδίκων, αγωγής²⁹⁰.

Με το άρθρο 70 Ν 3994/2011 αντικαταστάθηκε η § 3 του άρθρου 7 του ΝΔ 1544/1942 182 ως εξής: «Στο τέλος, που επιβάλλεται κατά το αρθρ. 2 του Ν ΓΞΟΗ/1912, δεν υπόκεινται οι περί εξάλειψης υποθήκης και προσημείωσης, καθώς κι εκείνες, που αφορούν την ακύρωση πλειστηριασμού». Σύμφωνα με την διάταξη του άρθρ. 72 Ν 3994/2011 και την § 14 αυτού, η § 3 του άρθρ. 7 του ΝΔ 1544/1942, όπως είχε τροποποιηθεί, εφαρμόζεται στις αγωγές, που ασκούνται μετά την έναρξη ισχύος του παραπάνω νόμου. Η έναρξη δε ισχύος αυτού είναι η 25.7.2011²⁹¹.

Στη συνέχεια εκδόθηκε και τέθηκε σε ισχύ, από τις 12.3.2012, ο Ν 4055/2012, κατά 183 τον οποίο η διάταξη της § 14 του άρθρ. 72 Ν 3994/2011 δεν εφαρμόζεται στις αγωγές που ασκήθηκαν ως καταψηφιστικές, πριν την έναρξη ισχύος του, εφόσον μετατραπούν σε αναγνωριστικές, μετά την έναρξη ισχύος αυτού (άρθρ. 21 § 2 Ν 4055/2012). Παράλληλα, με το αρθρ. 21 § 1 του Ν 4055/2012 επήλθε και νεώτερη αλλαγή στο άρθρο 3 του ΝΔ 1544/1942, από 2.4.2012, με αποτέλεσμα η § 3 να διαμορφωθεί ως εξής: «Στο τέλος, που επιβάλλεται κατά το αρθρ. 2 του Ν ΓΞΟΗ/1912, δεν υπόκεινται οι αναγνωριστικές, που αφορούν τις διαφορές των αρθρ. 663, 677, 681Α και 681Β (ενν. του ΚΠολΔ), καθώς και οι αγωγές για την εξάλειψη υποθήκης και προσημείωσης και εκείνες που αφορούν την ακύρωση του πλειστηριασμού».

Μετά τις παραπάνω αλλαγές, σε τέλος δικαστικού ενσήμου υπόκεινται πλέον και οι 184 αναγνωριστικές αγωγές που δεν εξαιρέθηκαν (όσες δεν αφορούν εργατικές διαφορές, από παροχή εργασίας, αυτοκινητικές, από διατροφή και επιμέλεια τέκνων).

Συνεπώς αν η αγωγή περί κλήρου είχε ασκηθεί ως καταψηφιστική πριν την έναρξη 185 ισχύος του Ν 3994/2011 και ο ενάγων, μετά την έναρξη ισχύος του εν λόγω νόμου (25.7.2011), την τρέψει σε αναγνωριστική περί κλήρου αγωγή, δεν οφείλεται τέλος δικαστικού ενσήμου. Το ίδιο θα συμβεί και εαν η αγωγή είχε εξαρχής ασκηθεί πριν την έναρξη ισχύος του Ν 3994/2011 ως αναγνωριστική περί κλήρου αγωγή ή ως αναγνωριστική του κληρονομικού δικαιώματος αγωγή.

Ωστόσο, τα δικαστηρία της ουσίας έχουν κρίνει - και ορθώς - ότι η υποχρεωτική 186 καταβολή δικαστικού ενσήμου στις αναγνωριστικές αγωγές, ως προϋπόθεση προσφυγής στη Δικαιοσύνη, αποτελεί συνταγματικά ανεπίτρεπτο περιορισμό που παρεμποδίζει την ανοιχτή πρόσβαση κάθε πολίτη στη Δικαιοσύνη και ισοδυναμεί με έμ-

290. ΑΠ 181/2013 ΝοΒ 2013,1279, ΑΠ 1337/2011 Ισοκράτης, ΑΠ 1107/2005 Ισοκράτης.

291. Βλ. την ΠΠρΑμφ 87/2012 ΕφΑΔ 2/2013,141 επ. (παρατηρήσεις Κ. Βούλγαρη), όπου και διαλαμβάνεται ότι καταβλήθηκε δικαστικό ένσημο για την αγωγή της αναγνώρισης του κληρονομικού δικαιώματος.

μεση κατάργηση του προστατευόμενου και από την ΕΣΔΑ δικαιώματος παροχής εννόμου προστασίας, καθώς προσβάλλει την ίδια την υπόσταση του δικαιώματος²⁹².

- 187 Ο υπολογισμός του δικαστικού ενσήμου γίνεται με βάση την αξία του αντικειμένου της διαφοράς, δηλαδή την αξία του κληρονομικού μεριδίου του ενάγοντος κατά τον χρόνο κατάθεσης της αγωγής²⁹³.

2. Πιστοποιητικό προϊσταμένου ΔΟΥ

- 188 Σύμφωνα με το άρθρο 106 § 1 Ν 2961/2001 (βλ. και τις αντίστοιχες διατάξεις των άρθρ. 1 και 106 §§ 1 και 2 ΝΔ 118/1973, όπως τροποποιήθηκαν με τα άρθρα 66 Ν 1041/1980 και 6 Ν 1947/1991), ο ενάγων κατά τη συζήτηση της αγωγής περί κλήρου υποχρεούται να προσκομίσει πιστοποιητικό του προϊσταμένου της δημόσιας οικονομικής υπηρεσίας (ΔΟΥ) ότι υποβλήθηκε σε αυτόν η κατά το νόμο δήλωση ή εκδόθηκε από αυτόν πράξη επιβολής φόρου²⁹⁴.

292. Βλ. ΠΠρΑΘ 4557/2014 ΝΟΜΟΣ η οποία επί λέξει έκρινε, μεταξύ άλλων, ότι: «Η επέκταση καταβολής δικαστικού ενσήμου και στις αναγνωριστικές αγωγές και μάλιστα με καταβολή διπλάσιου ποσού, από ότι ίσχυε μέχρι τώρα (βλ. άρθρ. 6 του Ν 4093/2012 και 40 του Ν 4111/2013), δηλώνει ότι η καταβολή δικαστικού ενσήμου καθίσταται δικονομική προϋπόθεση του παραδεκτού άσκησης αγωγής και υπό την αναγνωριστική της μορφή. Η τέτοιου είδους προκαταβολική είσπραξη τέλους εκ μέρους του Δημοσίου, ήδη σε πρώιμο στάδιο της διαδικασίας της δίκης, παρίσταται κατά των αρχών του κράτους δικαίου, της παροχής πλήρους και αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας και νομιμότητας, της συνταγματικής επιταγής για δημοκρατική νομιμοποίηση και νομιμότητα της άσκησης της δικαστικής λειτουργίας, που θεμελιώνονται στις διατάξεις των άρθρ. 20 παρ. 1, 26 παρ. 3, 94 παρ. 4, 95 παρ. 5 του Συντάγματος, 6 παρ.1 της ΕΣΔΑ, 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου αυτής, 2 παρ. 3 και 14 παρ. 1 του, με το Ν 2462/1997, κυρωθέντος Διεθνούς Συμφώνου για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα. Το δικαίωμα του πολίτη για παροχή έννομης προστασίας από τα Δικαστήρια αποτελεί θεμελιώδες συνταγματικό δικαίωμα (άρθρο 20 παρ. 1 Σ), το οποίο κατοχυρώνεται και από την κυρωθείσα με το ΝΔ 53/1974 Ευρωπαϊκή Σύμβαση της Ρώμης του 1950 για τα δικαιώματα του ανθρώπου (ΕΣΔΑ άρθρα 6 και 13) και αποτελεί θεμελιώδη αρχή του κράτους δικαίου. Ο ουσιαστικός νόμος καθορίζει τις ειδικότερες προϋποθέσεις για την άσκηση του δικαιώματος προσφυγής στη Δικαιοσύνη θεσπίζοντας δικονομικές προϋποθέσεις, δαπάνηματα και γενικότερα διατυπώσεις για την πρόοδο της δίκης, πλην όμως ο κοινός νομοθέτης δεν έχει απεριόριστη εξουσία προσδιορισμού των προϋποθέσεων αυτών. Οι ρυθμίσεις του ουσιαστικού νόμου πρέπει να συνάπτονται προς τη λειτουργία των Δικαστηρίων και την ανάγκη αποτελεσματικής απονομής της Δικαιοσύνης και δεν πρέπει σε καμία περίπτωση να θέτουν αδικαιολόγητους δικονομικούς φραγμούς στην παροχή εννόμου προστασίας από τα Δικαστήρια, οι οποίοι ισοδυναμούν με κατάργηση, άμεση ή έμμεση, του σχετικού δικαιώματος, άλλως οι ρυθμίσεις αυτές είναι προδήλως αντισυνταγματικές και αντίκεινται στο άρθρο 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ... Η επέκταση του δικαστικού ενσήμου, όμως, και στις αναγνωριστικές αγωγές σημαίνει ότι πλέον καθίσταται δικονομική προϋπόθεση του παραδεκτού της παράστασης του διαδίκου, γεγονός προδήλως αντισυνταγματικό, καθώς, καθιστώντας δυσβάσταχτη οικονομικά την προσφυγή στη Δικαιοσύνη, περιορίζει και σε πολλές περιπτώσεις στερεί το συνταγματικό δικαίωμα παροχής δικαστικής προστασίας». Πρβλ. και ΜΠρΑΘ 136/2013 ΝοΒ 2013,920, ΜΠρΑΘ 669/2013 Ισοκράτης.

293. Ψούνη, ΚληρΔ ΙΙ, σ. 454, ΠΠρΒέρ 289/1999 Αρμ 2000,1098.

294. Βλ. άρθρο 106 Ν 2961/2001 «Κώδικας Φορολογίας Κληρονομιών, Δωρεών, Γονικών Παροχών»: «1. Απαγορεύεται οποιαδήποτε ενέργεια σε αίτηση των δικαιούχων της κτήσης κατά το άρθρο 1 ή

Σύμφωνα με την § 2 του παραπάνω άρθρ. 106 η μη προσκόμιση του πιστοποιητικού 189 από τον ενάγοντα προβάλλεται ως ένσταση από τον εναγόμενο σε κάθε στάση της δίκης και εξετάζεται και αυτεπάγγελτα από το Δικαστήριο. Η αποδοχή της ενστάσεως έχει ως συνέπεια την αναστολή της δίκης καθώς και κάθε άλλη ενέργεια, μέχρι να προσαχθεί το πιστοποιητικό.

Συνεπώς η μη προσκόμιση του πιστοποιητικού έχει ως αποτέλεσμα όχι την απόρριψη 190 της αγωγής ως απαράδεκτης, αλλά την αναβολή της συζήτησης μέχρι να προσαχθεί το εν λόγω πιστοποιητικό²⁹⁵

Αν ανασταλεί η πρόοδος της δίκης λόγω μη προσαγωγής από τον υπόχρεο του πιο 191 πάνω πιστοποιητικού, καθένας που νόμιμα μετέχει στη δίκη, ουσιαστικώς δε οι υπόλοιποι διάδικοι πλην του ενάγοντος²⁹⁶, μπορεί να υποβάλει στον προϊστάμενο της αρμόδιας δημόσιας οικονομικής υπηρεσίας κυρωμένο αντίγραφο του εισαγωγικού δικογράφου και στη συνέχεια, εφόσον προσκομίσει τη βεβαίωση που χορηγείται

των διαδόχων τους, που έχει υποβληθεί ενώπιον οποιασδήποτε δημόσιας ή δημοτικής ή κοινοτικής αρχής, καθώς και σε αγωγή ή αίτηση και σε κάθε ένδικο μέσο που ασκήθηκε ενώπιον οποιουδήποτε δικαστηρίου σχετικά με το αντικείμενο της κτήσης, εφόσον δεν προσάγεται πιστοποιητικό του προϊσταμένου της δημόσιας οικονομικής υπηρεσίας ότι υποβλήθηκε σε αυτόν η κατά το νόμο δήλωση ή εκδόθηκε από αυτόν πράξη επιβολής φόρου... 2. Η ένσταση για τη μη προσαγωγή του πιστοποιητικού κατά την προηγούμενη παράγραφο προτείνεται από τους ενδιαφερομένους σε κάθε στάση της δίκης και εξετάζεται αυτεπάγγελτα και από τα δικαστήρια και από τις δημόσιες αρχές. Με την ένσταση αυτή αναστέλλεται η πρόοδος της δίκης καθώς και κάθε άλλη ενέργεια, μέχρι να προσαχθεί το πιστοποιητικό αυτό».

295. Βλ. από τη θεωρία Παπαντωνίου, ΚληρΔ, σ. 180, Κουσουλή σε Γεωργιάδη/Σταθόπουλου ΑΚ, άρθρο 1871, αρ. 30, Καράκωστα ΑΚ, άρθρο 1871, σ. 546, Γεωργιάδη, ΚληρΔ, § 46, αρ. 52, Γ. Γεωργιάδη, Η προστασία της νόμιμης μίρας, 2013, § 19, αρ. 40, Παναγιωτόπουλο σε Γεωργιάδη ΣΕΑΚ, άρθρο 1871, αρ. 74, Ψούνη, ΚληρΔ II, σ. 454. Από τη νομολογία βλ. ΠΠρΑθ 2629/2011 ΝΟΜΟΣ, ΠΠρΑθ 606/2010 ΝΟΜΟΣ: «Από τις διατάξεις των άρθρων 1, 2 αρ. 1α, 3 αρ. 5, 6 αρ. 9 106 αρ. 1 και 2 του ΝΔ 118/1973 “Περί Κώδικος φορολογίας κληρονομιών - δωρεών - προικών και κερδών εκ λαχείων”», όπως τροποποιήθηκε από το Ν 1041/1980, προκύπτει ότι απαγορεύεται στο δικαστήριο, που ασκήθηκε οποιαδήποτε αγωγή που αναφέρεται σε αντικείμενα της κληρονομιάς, να προβεί νομικά σε οποιαδήποτε ενέργεια, που έχει σχέση με τα κληρονομιαία αυτά αντικείμενα, αν δεν προσκομιστεί σ’ αυτό πιστοποιητικό του αρμόδιου οικονομικού εφόρου, σχετικό με την υποβολή σ’ αυτόν δήλωσης φόρου της κληρονομιάς. Η έλλειψη δε αυτή όχι μόνο προτείνεται σε κάθε στάση της δίκης, αλλά εξετάζεται και αυτεπάγγελτα από το δικαστήριο, σε περίπτωση δε που δεν προσκομίζεται το παραπάνω πιστοποιητικό, το δικαστήριο πρέπει να διατάξει την αναστολή της δίκης, μέχρι να προσκομιστεί, ΠΠρΡοδ 89/2001 ΔωδΝομ 2003,93: «Η ένσταση για τη μη προσκόμιση του πιστοποιητικού αυτού προτείνεται σε κάθε στάση της δίκης και εξετάζεται και αυτεπάγγελτως από τα δικαστήρια και αν δεν προσκομιστούν τα παραπάνω έγγραφα αναστέλλεται η πρόοδος της δίκης εωσότου προσκομιστεί το πιστοποιητικό αυτό ή υποβληθεί κεκυρωμένο αντίγραφο του εισαγωγικού δικογράφου στον αρμόδιο Οικονομικό Εφορο, δηλαδή του τόπου κατοικίας του κληρονομούμενου και προσκομιστεί βεβαίωση αυτού για την εν λόγω υποβολή», ΠΠρΑθ 7297/1994 Δ 1995,400. Πρβλ. και ΑΠ (Ολομ) 1331/1985 ΝοΒ 1986,1569, ΑΠ 156/1997 ΕΕΝ 99,148, ΕφΠατρ 771/1998 ΔΕΕ 98,1266.

296. Παπαδόπουλος, Αγωγές Κληρονομικού Δικαίου Α’, σ. 431.

από τον προϊστάμενο της δημόσιας οικονομικής υπηρεσίας για την ενέργειά του αυτή, να επισπεύσει τη συζήτηση της υπόθεσης²⁹⁷.

- 192 Δεν απαιτείται πάντως η προσκόμιση του παραπάνω πιστοποιητικού κληρονομίας, όταν το αντικείμενο της κληρονομίας του οποίου ζητείται η απόδοση είναι *επίδικο*²⁹⁸, δηλ. όταν ο κληρονόμος (ενάγων) δεν έχει στη νομή του το αντικείμενο που κληρονομήθηκε κατά το χρόνο θανάτου του κληρονομούμενου²⁹⁹. Συνεπώς για να μην προσκομίσει ο ενάγων το πιστοποιητικό πρέπει να επικαλεστεί και να προκύπτει ότι δεν έχει στη νομή του το αντικείμενο που κληρονομήθηκε κατά το χρόνο θανάτου του κληρονομούμενου³⁰⁰.
- 193 Σε κάθε περίπτωση πάντως, έχει κριθεί από τον Άρειο Πάγο, ότι αν δεν προσκομισθεί το παραπάνω πιστοποιητικό και το Δικαστήριο της ουσίας παραλείψει να ανασταλεί την πρόοδο της δίκης, δεν δημιουργείται λόγος αναιρέσεως περί μη κηρύξεως απαραδέκτου από το δικαστήριο της ουσίας κατ' άρθρο 559 αριθ. 14 ΚΠολΔ, και τούτο διότι: *«απαράδεκτο, η μη κήρυξη του οποίου από το δικαστήριο της ουσίας δημιουργεί τον από το άρθρο 559 αριθ. 14 ΚΠολΔ λόγο αναίρεσης, δεν καθιερώνεται όταν οι επιταγές για αναβολή της συζήτησης ή αναστολή της προόδου της δίκης περιέχονται όχι στις διατάξεις του ΚΠολΔ που ρυθμίζουν την πορεία της διαδικασίας, αλλά σε διατάξεις νόμων που επιδιώκουν φορολογικούς σκοπούς, γιατί οι σκοποί αυτοί μπορούν να επιτευχθούν και με άλλα μέσα, ήτοι με την ενέργεια των φορολογικών οργάνων, χωρίς ν' απαιτείται και η αναίρεση της απόφασης για την επίτευξη των επιδιωκομένων φορολογικών σκοπών, οι οποίοι δεν έχουν επίδραση στην έκβαση της δίκης και συνεπώς και στην ορθή απονομή της δικαιοσύνης. Τέτοιες δε διατάξεις είναι και εκείνες του άρθρου 106 του Ν 2961/2001, με τις οποίες επιτάσσεται η αναστολή της προόδου της δίκης μέχρις ότου προσκομισθεί πιστοποιητικό φόρου κληρονομίας σε δίκη που αφορά κληρονομιαίο ακίνητο»*³⁰¹.

297. Άρθρα 106 § 2 Ν 2961/2001 και 106 § 2 ΝΔ 118/1973.

298. Βλ. άρθρα 7 περ. Β' Ν 2961/2001 και 7 περ. Β' ΝΔ 118/1973: «β) Κατά τον χρόνον της καθ' οιονδήποτε τρόπον λήξεως της επιδικίας, όταν τ' αντικείμενα της κτήσεως είναι κατά τον χρόνον του θανάτου του κληρονομούμενου επίδικα και ο δικαιούχος δεν έχει την νομήν τούτων. Εάν ταύτα περιέλθωσιν εις την νομήν του δικαιούχου προ της λήξεως της επιδικίας, η φορολογική υποχρέωσις γεννάται κατά τον χρόνον τούτον».

299. ΠΠρΑθ 289/2014 Ισοκράτης, ΜΠρΘεσ 25804/2011 Ισοκράτης, ΜΠρΘεσ 31843/2008 Αρμ 2009,1004, Παπαδόπουλος, Αγωγές Κληρονομικού Δικαίου Α', σ. 431.

300. ΠΠρΑθ 289/2014 Ισοκράτης.

301. ΑΠ 395/2012 ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 1782/2007 ΝΟΜΟΣ, ΑΠ (Ολομ) 1331/1985 ΝοΒ 1986,1569: «Η τελευταία όμως αυτή διάταξη, με την οποία καθιερώνεται αναστολή επισπευδομένης συζήτησεως μέχρι της εγχειρίσεως της σχετικής ως άνω δηλώσεως ή της εκδόσεως πράξεως περί οφειλής ή μη φόρου, περιεχομένη σε νόμο επιδιώκοντα μόνον φορολογικούς σκοπούς, οι οποίοι δεν επιδρούν στο αντικείμενο της διαφοράς και την έκβαση της δίκης και συνεπώς ούτε στην ορθή απονομή της δικαιοσύνης, δεν καθιερώνει απαραδέκτον της συζήτησεως, που να δημιουργεί λόγο αναιρέσεως»

3. Επίδοση αγωγής στον οικονομικό Έφορο

Σύμφωνα με το άρθρο 33 Ν 1249/1982 (ΦΕΚ Α') απαγορευόταν οποιαδήποτε ενέργεια ενώπιον των πολιτικών δικαστηρίων σε αγωγή, αίτηση ή ένδικο μέσο που αφορούσε ακίνητα ή εμπράγματα δικαιώματα σε ακίνητα, χωρίς να έχει επιδοθεί αντίγραφο της αγωγής, με επιμέλεια οποιουδήποτε διαδίκου, στον αρμόδιο οικονομικό έφορο της οικείας ΔΟΥ³⁰². Κατά την § 3 του παραπάνω άρθρου, η μη επίδοση της αγωγής είχε ως συνέπεια την αναστολή της συζητήσεως αγωγής, την οποία μπορούσε εκ νέου να επισπεύσει ο διάδικος που έκανε την επίδοση.

Η διάταξη όμως του άρθρου 33 Ν 1249/1982 καταργήθηκε με το άρθρο 37 §§ 1 και 2 Ν 2065/1992 (ΦΕΚ Α' 113) και συνεπώς δεν απαιτείται σήμερα επίδοση της αγωγής στην οικεία ΔΟΥ³⁰³.

Πάντως στην § 2 του άρθρ. 37 Ν 2065/1992 ορίστηκε ότι οι καταργούμενες διατάξεις του άρθρ. 35 Ν 1249/1982 εφαρμόζονται και μετά την 1 Ιανουαρίου 1993 σε υποθέσεις φόρου ακίνητης περιουσίας για τις οποίες η φορολογική υποχρέωση γεννήθηκε μέχρι την κατάργησή τους. Επομένως επίδοση της αγωγής απαιτείται εάν στην κληρονομία περιλαμβάνονται ακίνητα και η φορολογική υποχρέωση για πληρωμή Φόρου Ακίνητης Περιουσίας γεννήθηκε πριν από την 1.1.1993³⁰⁴.

4. Πιστοποιητικό καταβολής ΕΝ.Φ.Ι.Α.

Για τη συζήτηση της αγωγής περί κλήρου δεν απαιτείται η προσκόμιση πιστοποιητικού Ενιαίου Φόρου Ιδιοκτησίας Ακινήτων (ΕΝ.Φ.Ι.Α.) κατ' άρθρο 9 Ν 4223/2013, διότι η αιτούμενη δικαστική προστασία δεν έχει εμπράγματο χαρακτήρα³⁰⁵.

Πράγματι με το άρθρο 9 § 2 Ν 4223/2013 (ΦΕΚ Α' 287/31.12.2013) προστέθηκε άρθρο 54Α στο Ν 4174/2013 (ΦΕΚ Α' 170/26.7.2013), αναφορικά με τις υποχρεώσεις τρίτων για τον Ενιαίο Φόρο Ιδιοκτησίας Ακινήτων (ΕΝ.Φ.Ι.Α.). Ειδικά σύμφωνα με την § 5 του άρθρ. 54Α του παραπάνω νόμου (όπως αντικαταστάθηκε από το άρθρο τρίτο § Γ.4 του Ν 4254/2014), είναι απαράδεκτη η συζήτηση ενώπιον δικαστηρίου *εμπράγματος αγωγής* επί ακινήτου, πλην της μονομερούς εγγραφής υποθήκης ή προσημείωσης υποθήκης ή της άρσης κατάσχεσης, αν δεν προσκομισθεί από τον υπόχρεο σε ΕΝ.Φ.Ι.Α., το πιστοποιητικό των §§ 1 και 3 του άρθρου αυτού, ήτοι πιστοποιητικό της Φορολογικής Διοίκησης, με το οποίο πιστοποιείται ότι το ίδιο ακίνητο, με τα ίδια στοιχεία, περιλαμβάνεται στη δήλωση Ενιαίου Φόρου Ιδιοκτησίας

302. Βλ. χαρακτηριστικώς από τη νομολογία ΠΠρΑθ 2757/1988 ΕλλΔνη 32,995, ΠΠρΛαρ 128/1983 ΝοΒ 32, 528.

303. Παπαδόπουλος, Αγωγές Κληρονομικού Δικαίου Α', σ. 430, Παναγιωτόπουλος σε Γεωργιάδη ΣΕΑΚ, άρθρο 1871, αρ. 76.

304. Γεωργιάδης, ΚληρΔ, § 46, αρ. 52.

305. Πρβλ. για διαταγή πληρωμής και απόδοσης μισθίου ΜΠρΠειρ 724/2015 Ισοκράτης.

Ακινήτων, καθώς και ότι ο φορολογούμενος έχει καταβάλει ή νόμιμα απαλλαγεί από τον ΕΝ.Φ.Ι.Α. για το συγκεκριμένο ακίνητο και έχει καταβάλει τις ληξιπρόθεσμες δόσεις, έχει ρυθμίσει ή έχει νόμιμα απαλλαγεί από τον ΕΝ.Φ.Ι.Α. για τα υπόλοιπα ακίνητα, για τα οποία είναι υπόχρεος για τα πέντε (5) προηγούμενα έτη.

- 199 Από τα παραπάνω σαφώς προκύπτει ότι η προσκόμιση πιστοποιητικού Ενιαίου Φόρου Ιδιοκτησίας Ακινήτων (ΕΝ.Φ.Ι.Α.) καταλαμβάνει αποκλειστικά και μόνο τις εμπραγμάτου φύσεως αγωγές, στις οποίες δεν ανήκει η περί κλήρου αγωγή.
- 200 Σε κάθε περίπτωση, η παραπάνω διάταξη του άρθρ. 54Α στο Ν 4174/2013 με αποφάσεις των δικαστηρίων της ουσίας έχει ορθώς κριθεί ως αντισυνταγματική³⁰⁶.

5. Γραμμάτιο προέισπραξης δικηγορικής αμοιβής

- 201 Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 61 § 1 του Ν 4194/2013 (Κώδικας Δικηγόρων) «ο δικηγόρος για την άσκηση κάθε είδους ένδικων βοηθημάτων ή μέσωσ και για την παράστασή του ενώπιον των δικαστηρίων και των δικαστικών συμβουλίων, ενώπιον δικαστών με την ιδιότητά τους ως ανακριτών ή εισηγητών ή εντεταλμένων δικαστών και γενικά για την παροχή υπηρεσιών, που σχετίζονται με την έναρξη και τη διεξαγωγή της δίκης υποχρεούται να προκαταβάλει στον οικείο Δικηγορικό Σύλλογο εισφορές, αποκλειστικά και μόνο στις περιπτώσεις που προβλέπονται στο Παράρτημα ΙΙΙ, οι οποίες προορίζονται για: αα) την κάλυψη των λειτουργικών δαπανών των υπηρεσιών του Συλλόγου, ββ) την απόδοση ως πόρου στον Τομέα Επικουρικής Ασφάλισης Δικηγόρων (ΤΕΑΔ) του Ενιαίου Ταμείου Ανεξάρτητα Απασχολούμενων (ΕΤΑΑ), γγ) την απόδοση ως πόρου στον αντίστοιχο για κάθε Δικηγορικό Σύλλογο Τομέα Πρόνοιας - Υγείας του ΕΤΑΑ ή Ταμείο Αλληλοβοήθειας ή Λογαριασμούς Ενίσχυσης και Αλληλοβοήθειας Δικηγόρων (ΛΕΑΔ) και δδ) την απόδοση ως πόρου στον Ειδικό Διανεμητικό Λογαριασμό νέων δικηγόρων του άρθρου 33 του Ν 2915/2001», ενώ κατά την § 4 του ίδιου άρθρου «ο δικηγόρος για την κατάθεση κάθε είδους ενδίκων βοηθημάτων ή μέσωσ, καθώς και για την παράστασή του κατά τη συζήτηση των ανωτέρω ενδίκων βοηθημάτων ή μέσωσ ενώπιον των δικαστηρίων και δικαστών οφείλει, στο πλαίσιο της υποχρέωσης προκαταβολής της § 1 του παρόντος άρθρου, να καταθέτει το σχετικό γραμμάτιο καταβολής, αλλιώς η αντίστοιχη διαδικαστική πράξη είναι απαράδεκτη. Δεν υπάρχει υποχρέωση προκαταβολής της § 1 σε περίπτωση αναβολής ή ματαίωσης της συζήτησης, τυχόν δε καταβληθείσα προκαταβολή αναζητείται από τον δικηγόρο που προέβη σε αυτή, άλλως αυτή ισχύει για τη νέα συζήτηση». Με την ανωτέρω διάταξη σε περίπτωση μη τήρησης από τον δικηγόρο της υποχρέωσής του για

306. ΠΠρΘσ 15203/2014 ΝΟΜΟΣ, ΜΠρΧαν 210/2014 Ισοκράτης, ΜΠρΧαν 2/2014 Ισοκράτης. Βλ. επίσης και ΕιρΧαλκίδας 153/2015 Ισοκράτης, ΕιρΕορδαίας 99/2014 ΝΟΜΟΣ: η προσκόμιση του πιστοποιητικού ΕΝ.Φ.Ι.Α. δεν είναι απαραίτητη σε δίκες υπερχρεωμένων φυσικών προσώπων για το παραδεκτό της συζήτησής τους, διότι αυτό θα αποτελούσε ανεπίτρεπτο εμπόδιο για να υπαχθεί ο οφειλέτης στις ευεργετικές διατάξεις του Ν 3869/2010.

προκαταβολή των αναλογουσών στην αμοιβή του εισφορών στην οικεία υπηρεσία του Δικηγορικού Συλλόγου, η οποία αποδεικνύεται με την έκδοση σχετικού γραμματίου προείσπραξης, επιρρίπτονται δυσμενείς συνέπειες σε βάρος του διαδίκου, καθότι η παράστασή του ή η αντίστοιχη διαδικαστική πράξη θεωρείται απαράδεκτη.

Επομένως κατά την κατάθεση της αγωγής περί κλήρου, αλλά και κατά τη συζήτησή της, πρέπει να προσκομίζεται από τον διάδικο γραμμάτιο προκαταβολής εισφορών, άλλως η αντίστοιχη διαδικαστική πράξη κηρύσσεται απαράδεκτη.

Ωστόσο η διάταξη αυτή ορθώς έχει χαρακτηριστεί ως αντισυνταγματική και ως εκ τούτου ανίσχυρη, καθότι αντίκειται στο δικαίωμα δικαστικής ακρόασης και προστασίας, που θεσπίζεται με το άρθρο 20 § 1 του Συντάγματος, καθότι οι διατάξεις αυτές καθιερώνουν ρυθμίσεις για την εξασφάλιση της είσπραξης των δικηγορικών αμοιβών και των πόρων των αντίστοιχων οργανισμών κοινωνικής ασφάλισης αλλά και τον περιορισμό της φοροδιαφυγής των δικηγόρων, αλλά δεν συνάπτονται με τη λειτουργία των δικαστηρίων, σύμφωνα με το Σύνταγμα και την απονομή από αυτά δικαιοσύνης, ούτε με την έναντι των δικαστηρίων θέση των διαδίκων και όταν ακόμη η παράσταση των δικηγόρων στα δικαστήρια είναι υποχρεωτική χάριν της προστασίας των ίδιων των διαδίκων και της ορθής απονομής της δικαιοσύνης³⁰⁷.

V. Δεδικασμένο/εκκρεμοδικία/εκτελεσιτότητα

1. Δεδικασμένο

Όπως έχει ήδη αναφερθεί η περί κλήρου αγωγή έχει δύο αιτήματα: ένα αναγνωριστικό για το κληρονομικό δικαίωμα του ενάγοντος και ένα καταψηφιστικό για την απόδοση της κληρονομίας ή αντικειμένου της. Η τελεσίδικη δικαστική απόφαση που εκδίδεται σε αγωγή περί κλήρου, εφόσον κρίνει την υπόθεση κατ' ουσία και δεν απορρίπτει την αγωγή για λόγο μη ουσιαστικό³⁰⁸, δημιουργεί δεδικασμένο και για τα δύο αιτήματα της αγωγής: α) ως προς την ύπαρξη ή μη ύπαρξη του κληρονομικού δικαιώματος³⁰⁹ και β) ως προς την περί κλήρου αξίωση του ενάγοντος (άρθρ. 321 επ. ΚΠολΔ)³¹⁰.

307. Βλ. όλως προσφάτως ΜΠρΘεσ 3715/2015 Ισοκράτης. Πρβλ. και ΑΕΔ 33/1995 ΝοΒ 1995,908. Βλ. όμως και ΠΠρΑθ 3616/2014 Ισοκράτης.

308. Λ.χ. ως απαράδεκτη λόγω ελλείψεως παθητικής νομιμοποίησης: ΑΠ 142/2002 ΕλλΔνη 2002,1041.

309. Βλ. ΕφΑθ 5120/1999 Αρμ 2000,644: το κληρονομικό δικαίωμα επί της κληρονομίας κρίθηκε τελεσίδικα με την απόφαση του Εφετείου και δεν μπορεί να ερευνηθεί εκ νέου από το Δικαστήριο αυτό· δηλαδή καλύπτεται με δύναμη δεδικασμένου ότι ο ενάγων είναι ο πραγματικός φορέας του κληρονομικού δικαιώματος. Πρβλ. και ΑΠ 142/2002, ό.π., καθώς και Δωρή, Σημείωση στην ΠΠρΑθ 5545/1982 ΝοΒ 983, σ. 540. Σύμφωνα με τον Φίλιο, ΚληρΔ, § 109, σ. 211, η ύπαρξη του κληρονομικού δικαιώματος αποτελεί προδικαστικό ζήτημα για την καταδίκη και καλύπτεται με δεδικασμένο υπό τις προϋποθέσεις του άρθρ. 331 ΚΠολΔ.

310. Γεωργιάδης, ΚληρΔ, § 46 αρ. 55, Γ. Γεωργιάδης, Η προστασία της νόμιμης μοίρας, § 19, αρ. 46, Παναγιωτόπουλος σε Γεωργιάδη ΣΕΑΚ, άρθρο 1871 αρ. 58, Ψούνη, ΚληρΔ ΙΙ, σ. 456.

ISBN: 978-960-562-525-2

15640